

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Viktorijos Žemaitytės,
V kurso, finansų ir mokesčių teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Finansinių technologijų teisinis reglamentavimas:
rizikos ir galimybės**

Vadovas: partnerystės prof. dr. Vitas Vasiliauskas
Recenzentė: doc. dr. Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė

Vilnius
2020

TURINYS

ĮVADAS	2
1. PAGRINDINIAI FINANSINIŲ TECHNOLOGIJŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO ASPEKTAI	8
1.1. Finansinių technologijų reikšmė ir samprata	8
1.1.1. Finansinių technologijų reikšmė	8
1.1.2. Finansinių technologijų samprata	12
1.2. Finansinių paslaugų, teikiamų naudojantis technologijomis, klasifikavimas	15
1.2.1. Mokėjimo paslaugos	17
1.2.2. Sutelktinis finansavimas	18
1.2.3. Tarpusavio skolinimas	21
1.3. Klasikinė finansinė veikla ir finansinės paslaugos, teikiamos naudojantis technologijomis	22
1.3.1. Finansinių paslaugų, teikiamų naudojantis technologijomis, skirtumai nuo klasikinės finansinės veiklos	22
1.3.2. Finansinių paslaugų teikėjų, kurie remiasi technologijomis, ir klasikinės finansinės veiklos dalyvių bendradarbiavimas	25
2. RIZIKOS: PINIGŲ PLOVIMAS IR TERORISTŲ FINANSAVIMAS	27
2.1. Reguliavimas Europos Sąjungoje	28
2.1.1. Ketvirtoji kovos su pinigų plovimu direktyva	29
2.1.2. Penktoji kovos su pinigų plovimu direktyva ir Europos priežiūros institucijų gairės	30
2.2. Reguliavimas Lietuvoje	32
2.3. Principo „Pažink savo klientą“ (angl. <i>know your customer</i>) problematika	37
2.3.1. Nuotolinis atpažinimas	38
2.3.2. Kylančių rizikų nustatymas	41
3. GALIMYBĖS: INOVACIJOS	44
3.1. Bandomoji finansinių inovacijų aplinka (angl. <i>Sandbox</i>)	44
3.1.1. Bandomoji finansinių inovacijų aplinka Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje	44
3.1.2. Globali (pasaulinė) bandomoji aplinka	47
3.2. Reguliavimo technologijos (angl. <i>RegTech</i>)	48
3.2.1. Reguliavimo technologijos Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje	49
3.2.2. Globalus požiūris į reguliavimo technologijas	52
IŠVADOS	54
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	56
SANTRAUKA	65
SUMMARY	66

IVADAS

Temos aktualumas. Skaitmeninės technologijos keičia finansinių paslaugų sektorių. Naujos paslaugos šiame sektoriuje atsirado po 2008 metų finansinės krizės ir pradėjo kelti iššūkius klasikinių bankų sektoriui ir juos pakeisti¹. Tačiau ypatingą mastą šios naujos – finansinių technologijų (toliau – „FinTech“) – teikiamos paslaugos pasiekė 2018 metais. Būtent šiais metais pasaulinės investicijos finansinių technologijų srityje išaugo iki rekordinės 112 milijardų JAV dolerių sumos (t.y. išaugo daugiau nei dvigubai nuo 2017 metų, kuriais investicijos siekė 51 milijardą JAV dolerių)².

Spartus finansinių technologijų sektoriaus augimas taip pat yra matomas ir Lietuvoje. 2017 metų pabaigoje Lietuvoje veikė 117 įmonių, teikiančių paslaugas pasitelkiant finansines technologijas, 2018 metų pabaigoje – 170, o 2019 metų pabaigoje – net 210³. Tokia finansinių technologijų plėtra sukuria aukštą pridėtinę vertę Lietuvos ekonomikai: sukuriama darbo vieta (2019 metų pabaigoje šiame sektoriuje dirbo 3400 darbuotojų) bei yra pritraukiamos kapitalo investicijos⁴. Be to, 2020 metų kovo mėnesį „Z/Yen Group“ paskelbtame pasaulio finansų centrų indekso reitinge Vilnius pirmą kartą buvo įtrauktas į pasaulio finansų centrų indekso sąrašus ir užėmė net 13 vietą finansinių technologijų reitinge⁵. Akivaizdu, kad Lietuvoje finansinių technologijų sektorius šiuo metu yra ypač aktualus ir iš dabartinių tendencijų galima spręsti, kad šio sektoriaus plėtra tik didės.

Plečiantis finansinių technologijų sektoriui, paslaugų, kurios teikiamos pasitelkiant finansines technologijas, teisinis reglamentavimas tampa vis aktualesnis ir reikšmingesnis. Tiek tarptautiniu lygiu (tarptautinis forumas G20, Finansinio stabilumo taryba), tiek Europos Sąjungos lygiu (Europos bankininkystės institucija, Europos Komisija), tiek ir Lietuvos lygiu (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos bankas) yra pabrėžiamas finansinių technologijų teisinio reglamentavimo aktualumas ypač šiuo

¹ BLAKSTAD, S., ALLEN. R. *FinTech Revolution: Universal Inclusion in the New Financial Ecosystem*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 1.

² KPMG analizė *The Pulse of FinTech 2018* [interaktyvus]. 2019, p. 10 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/02/the-pulse-of-fintech-2018.pdf>>.

³ Investuok Lietuvoje apžvalga *The Fintech Landscape in Lithuania* [interaktyvus]. 2019-2020, p. 4 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>>.

⁴ *Ibid.*, p. 3 ir 8.

⁵ Z/Yen. *The Global Financial Centres Index 27* [interaktyvus]. 2020, p. 39 [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_27_Full_Report_2020.03.26_v1.1_.pdf>.

laikotarpiu, kadangi šis sektorius plečiasi ir tam tikrose sektoriuose keičia finansinių paslaugų rinką⁶.

Atsižvelgiant į tai, šiuo laikotarpiu yra ypač aktualu analizuoti paslaugų, teikiamų pasinaudojant finansinėmis technologijomis teisinį reglamentavimą, siekiant išskirti pagrindines rizikas kylančias šio sektoriaus teisiniame reglamentavime bei galimybes, kuriomis galima pasinaudoti stiprinant finansinių technologijų pozicijas.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra išanalizuoti ir įvertinti Lietuvos ir užsienio valstybių (daugiausia Jungtinės Karalystės) paslaugų, teikiamų pasinaudojant finansinėmis technologijomis teisinio reglamentavimo srityje kylančias pagrindines rizikas (pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos kontekste) bei galimybes (inovacijų kontekste).

Darbo uždaviniai. Darbo tikslui pasiekti yra keliami šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir įvertinti bendruosius finansinių technologijų aspektus (t.y. reikšmę, sampratą, paslaugų, kurios teikiamos naudojantis finansinėmis technologijomis, klasifikavimą bei ryšį su klasikine finansine veikla) Lietuvoje ir kitose užsienio valstybėse.
2. Išanalizuoti ir įvertinti pagrindines rizikas kylančias pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje aktualiausias paslaugoms, kurios teikiamos pasinaudojant finansinėmis technologijomis (t.y. apžvelgti ir įvertinti Europos Sąjungos ir Lietuvos pagrindinius teisės aktus reglamentuojančius pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją bei išanalizuoti ir įvertinti principo „Pažink savo klientą“ problematiką. Konkrečiai, klientų nuotolinio atpažinimo ir kylančios rizikos nustatymo reglamentavimo problematiką Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje).
3. Išanalizuoti ir įvertinti pagrindines inovacijas, kurios teikia finansinių technologijų plėtrai galimybes Lietuvoje ir užsienio šalyse (daugiausia Jungtinėje Karalystėje). Konkrečiai, bandomosios finansinių inovacijų aplinkos bei reguliavimo technologijų reglamentavimo išanalizavimas ir įvertinimas.

Darbo objektas. Šio darbo objektas priklauso nuo iškelto darbo tikslo ir šiam tikslui pasiekti keliamų uždavinių. Konkrečiai, darbo objektas yra paslaugų, kurios teikiamos naudojantis finansinėmis technologijomis, teisinio reglamentavimo rizikų ir galimybių

⁶ Visų šių organizacijų bei institucijų pozicijos plačiau analizuojamos šio darbo 1.1.1. poskyryje.

analizė. Atitinkamai, magistro darbą sudaro trys struktūrinės dalys. Pirmoje dalyje analizuojami pagrindiniai finansinių technologijų teisinio reglamentavimo aspektai (reikšmė, samprata, paslaugų, kurios teikiamos naudojantis finansinėmis technologijomis, klasifikavimas bei ryšis su klasikine finansine veikla). Antroje darbo dalyje yra analizuojamas Europos Sąjungos ir Lietuvos teisinis reglamentavimas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje ir pasirinkti principo „Pažink savo klientą“ probleminiai aspektai, kurie yra aktualiausi finansų rinkos dalyviams, kurie naudojami finansinėmis technologijomis teikiant paslaugas (t.y. klientų nuotolinis atpažinimas ir kylančios rizikos nustatymas). Trečioje magistro darbo dalyje yra analizuojamos ir įvertinamos inovacijos finansinių technologijų teisinio reglamentavimo srityje: bandomoji finansinių inovacijų aplinka bei reguliavimo technologijos.

Šio darbo objektas yra išimtinai susijęs su pasirinktomis rizikomis ir galimybėmis. Kadangi finansinių technologijų teisinis reglamentavimas apima labai platų teisinį reglamentavimą, yra pasirinktos būtent pagrindinės rizikos ir galimybės, kurios aktualiausios finansinių paslaugų teikimui, kurios teikiamas naudojantis technologijomis.

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje pasirinkta problematika susijusi su klientų nuotolinio atpažinimo ir kylančios rizikos nustatymu, nes dažniausiai finansines paslaugas teikiantys finansų rinkos dalyviai, kurie pasitelkia finansines technologijas, paslaugų neteikia fizinėse aptarnavimo vietose, o būtent naudojami galimybe teikti paslaugas nuotoliniu būdu, todėl klientų nuotolinio atpažinimas yra ypač aktualus aspektas finansinių technologijų kontekste. Kylančios rizikos nustatymas yra vienas iš esminių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos reikalavimų, todėl jis yra svarbus visiems rinkos dalyviams (įskaitant ir finansinių technologijų sektorių), todėl būtent rizikos nustatymas ir yra nagrinėjamas šiame darbe. Kiti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos aspektai darbe nėra nagrinėjami.

Kaip inovacijos šiame darbe yra pasirinktos būtent bandomoji finansinių inovacijų aplinka ir reguliavimo technologijos, kadangi jos yra labiausiai susijusios su finansinėmis technologijomis ir iš šiuo metu esamų inovacijų yra labiausiai pritaikomos būtent paslaugoms, kurios teikiamos pasinaudojant finansinėmis technologijomis. Kitos finansų sektoriaus inovacijos šiame darbe nėra nagrinėjamos.

Pirmoji šio darbo dalis apžvelgia pagrindinius finansinių technologijų reglamentavimo aspektus. Šie aspektai darbe yra analizuojami, kadangi neatlikus tokios bendrųjų bruožų analizės, nebūtų galima tinkamai įvertinti antroje bei trečioje dalyje nagrinėjamų konkrečių galimybių ir rizikų, ir darbo objektas nebūtų ištirtas. Taip pat dėl darbo apimties klasifikuojant paslaugas, kurios yra teikiamos pasinaudojant finansines

technologijas, darbe apžvelgiamos tik kelios rūšis (t.y. mokėjimo paslaugos, sutelktinis finansavimas ir tarpusavio skolinimas). Šios finansinės paslaugos yra vienos iš labiausiai paveiktų finansinių technologijų, todėl būtent jos darbe ir yra analizuojamos. Visos kitos rūšis darbe plačiau nėra aptariamoms.

Taip pat, kaip pagrindinė jurisdikcija, kuri yra darbe lyginama su Lietuva, yra pasirinkta Jungtinė Karalystė. Pasirinkta būtent Jungtinės Karalystės jurisdikcija, kadangi tai yra vienas iš svarbiausių finansų centrų globaliai, bei didžiausias finansų centras visoje Europoje⁷. Taip pat Jungtinė Karalystė formaliai Europos Sąjungą paliko tik 2020 metų sausio 31 dieną⁸, todėl Europos Sąjungos teisės aktai yra perkelti į šalies nacionalinę teisę.

Tyrimo metodai. Šio darbo objektas yra analizuojamas naudojant šiuos mokslinio tyrimo metodus: lyginamąjį, aprašomąjį, sistemini, teleologinį bei lingvistinį.

Lyginamasis metodas yra pagrindinis šio mokslinio tyrimo metodas, kuris yra naudojamas visose trijose magistro darbo dalyse. Šis metodas pasitelkiamas tiek analizuojant ir lyginant finansinių technologijų plėtrą, sampratą, tiek lyginant principais ir taisyklėmis grindžiamus teisinio reglamentavimo požiūrius, tiek ir lyginant Lietuvos bei Jungtinės Karalystės teisinį reglamentavimą rizikų (pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos) ir galimybių (inovacijų) srityse.

Aprašomasis metodas taip pat yra naudojamas visose trijose šio darbo dalyse, daugiausia pasitelkiamas norint pilnai atskleisti šio darbą temą ir kylančias problematikas. Šis metodas naudojamas aprašant bendruosius finansinių technologijų bruožus, taip pat rizikas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo srityje bei inovacijas.

Sistemini metodas naudojamas tiek klasifikuojant paslaugas, kurios yra teikiamos pasinaudojant finansines technologijas, tiek ir sistemiškai klasifikuojant institucijas, turinčias skirtingas kompetencijas, susijusias su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija Lietuvoje.

Teleologinis metodas šiame darbe naudojamas siekiant atskleisti tikruosius teisės aktų leidėjų tikslus, daugiausiai susijusius su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos problematika.

⁷ Pavyzdžiui, 2020 metų kovo mėnesį Z/Yen Group paskelbtame pasaulio finansų centrų indekso reitinge Londonas užima antrą vietą pasaulyje po Niujorko (bendrajame reitinge). Z/Yen Group. *The Global Financial Centres Index 27* [interaktyvus]. 2020, p. 4 [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_27_Full_Report_2020.03.26_v1.1.pdf>.

⁸ 2020 m. sausio 31 d. susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos. OL, 2020 L 29.

Lingvistinis metodas darbe naudojamas siekiant atskleisti sąvokų reikšmę. Šis metodas darbe konkrečiai naudojamas atskleidžiant finansinių technologijų, bandomosios aplinkos bei reguliavimo technologijų sąvokas.

Darbo originalumas. Nors finansinių technologijų sektorius šiuo metu yra populiarus, ypatingas susidomėjimas šiuo sektoriumi prasidėjo tik 2018 metais. Todėl ši magistro darbo tema yra nauja ir pakankamai mažai nagrinėta (ypač Lietuvos teisės doktrinoje). Lietuvoje finansinių technologijų temą iš teisinės perspektyvos nagrinėjančių autorių yra labai mažai, galima išskirti tik L. Balčiūną, kuris analizuoja bendradarbiavimą tarp bankų ir *FinTech* įmonių⁹. Šio autoriaus darbai apima tik tam tikrus paslaugų, teikiamų naudojantis finansinėmis technologijomis, reglamentavimo aspektus (labiau susijusius su klasikine finansine veikla), tačiau platesnės koncepcijos ir problematikos būtent finansinių technologijų srityje nėra tiriamos. Magistro darbų susijusių su paslaugų, teikiamų naudojantis finansinėmis technologijomis, teisiniu reglamentavimu, šio darbo autorės žiniomis, būtent iš teisinės perspektyvos nebuvo nagrinėta (buvo nagrinėti nebent tam tikri atskiri siauri aspektai), tačiau keli magistro darbai yra parengti Vilniaus universiteto ekonomikos fakultete tiriant finansinių technologijų ekonomines perspektyvas¹⁰.

Užsienyje ši tema teisės doktrinoje yra žymiai plačiau nagrinėta nei Lietuvoje. Galima išskirti bendraautorius G. Walker, R. Purves ir M. Blair QC, kurie išsamiai nagrinėja finansinio sektoriaus reglamentavimą Jungtinėje Karalystėje. Tačiau šie autoriai atskirai finansinių technologijų sektoriaus teisinio reglamentavimo nenagrinėja, o analizuoja bendrai visą finansų sektorių vienoje (Jungtinės Karalystės) jurisdikcijoje.

Pagrindinis bruožas kuo išsiskiria šis darbas yra temos naujumas tiek pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos pagrindinės problematikos, tiek ir inovacijų teisinės analizės finansinių technologijų kontekste. Taip pat teisinio šių reglamentavimo aspektų lyginimas Lietuvos ir Jungtinės Karalystės jurisdikcijose. Kadangi tai labai greitai besikeičiantis sektorius, autorė šiame darbe analizuoja aktualiaisiais ir naujausias paslaugų, teikiamų naudojant finansines technologijas, teisinio reglamentavimo aspektus. Finansinių technologijų aspektai kituose darbuose dažniausiai yra nagrinėjami iš

⁹ BALČIŪNAS, L. Collaboration between fintech firms and banks: An opportunity or a challenge for the EU bank recovery and resolution legal framework key objective? [interaktyvus]. *Law 2.0: New Methods, New Laws: 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers: Conference Papers*, p. 28-40, 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://epublications.vu.lt/object/elaba:44003477/index.html>>.

¹⁰ Pavyzdžiui, STANYTĖ, D. *Finansinių technologijų (FinTech) įmonių veiklos perspektyvų Lietuvoje vertinimas*. Magistro darbas. Mokslo kryptis: ekonomika (S 004), Vilniaus universitetas, 2018.

ekonominės perspektyvos, o šio darbo objektas yra nukreiptas būtent į teisinį reglamentavimą (į ekonominį atsižvelgiant tik tiek, kiek būtina teisinei analizei ar pačio instituto svarbai suprasti).

Svarbiausi šaltiniai. Atsižvelgiant į šio darbo tikslą, uždavinius bei objektą analizuojant paslaugų, teikiamų naudojantis finansinėmis technologijomis, teisinio reglamentavimo problematiką, daugiausiai dėmesio skirta bendraautorių G. Walker, R. Purves ir M. Blair QC knygai „*Financial Services Law: Fourth Edition*“¹¹, 2018 metų gruodžio mėnesio Europos Tarybos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ekspertų organizacijos *MONEYVAL* Lietuvos vertinimo ataskaitai¹², taip pat Europos Sąjungos, Lietuvos bei Jungtinės Karalystės teisės aktams reguliuojantiems pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją. Nagrinėjant inovacijas, daugiausiai dėmesio skirta Lietuvos banko ir Jungtinės Karalystės Finansų rinkų priežiūros tarnybos dokumentams ir šių institucijų teikiamai informacijai. Tuo tarpu nagrinėjant bendruosius finansinių technologijų aspektus naudojamosi tarptautinio forumo G20, Finansinio stabilumo tarybos, Europos bankininkystės institucijos bei Europos Komisijos teisiniais dokumentais.

¹¹ WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018.

¹² Europos Tarybos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ekspertų organizacijos *MONEYVAL* Lietuvos vertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/committee-of-experts-on-the-evaluation-of-anti-money-laundering-measur/16809247ed>>.

1. PAGRINDINIAI FINANSINIŲ TECHNOLOGIJŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO ASPEKTAI

Prieš pradėdant analizuoti konkrečias paslaugas, kurios teikiamos pasitelkiant finansines technologijas, teisiniame reglamentavime kylančias rizikas bei galimybes yra būtina aptarti pagrindinius bendruosius finansinių technologijų aspektus. Pirmiausiai šioje dalyje analizuojama reikšmė finansų sektoriui, kadangi viena iš pagrindinių šio darbo priežasčių yra būtent finansinių technologijų reikšmingumas ir šio instituto daroma įtaka finansinių paslaugų teikimui. Taip pat šioje dalyje nagrinėjama finansinių technologijų sampratos problematika bei išskiriamos finansinių paslaugų, kurios teikiamos panaudojant technologijas, rūšys. Toliau apžvelgiamas ryšys tarp finansinių technologijų paslaugų ir klasikinės finansinės veiklos.

1.1. Finansinių technologijų reikšmė ir samprata

1.1.1. Finansinių technologijų reikšmė

Finansinių technologijų reikšmės analizę pradėdant nuo plačiausio – tarptautinio lygio – yra svarbu apžvelgti tarptautinio forumo G20 poziciją finansinių technologijų kontekste. Paskutiniame vykusiam (t.y. 2019 metais, Osakoje) G20 aukščiausiojo lygio susitikimo vadovų priimtoje deklaracijoje ypač pabrėžta technologinių naujovių (konkrečiai – skaitmenizacijos) svarba ekonomikos augimui¹³. Toliau deklaracijoje teigiama, kad šios technologinės naujovės gali suteikti didelę naudą finansų sistemai ir platesnio masto ekonomikai¹⁴. Taip pat aptarti ir kiti teigiami aspektai susiję su finansinėmis technologijomis, pavyzdžiui, teigiama, kad atvira ir atspari finansinė sistema pagrįsta tarptautiniais standartais yra būtina tvariam augimui, taip pat, kad tvarių finansinių paslaugų telkimas ir finansinių paslaugų integracijos stiprinimas yra labai svarbūs globaliam augimui¹⁵. Taigi, matoma aiškiai išreikšta G20 vadovų pozicija, kuri patvirtina finansinių technologijų sektoriaus didelę svarbą pasauliniu lygiu.

Tuo tarpu Finansinio stabilumo taryba (angl. *Financial Stability Board*) analizuojant finansinių technologijų reikšmę ir privalumus išskiria būtent vartotojui aktualius aspektus susijusiu su finansinių technologijų privalumais – finansinių operacijų

¹³ G20 Osakos vadovų deklaracija [interaktyvus]. 2019, par. 1 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/media/40124/final_g20_osaka_leaders_declaration.pdf>.

¹⁴ *Ibid.*, par. 17.

¹⁵ *Ibid.*, par. 19.

greitumą bei pigumą. Taip pat Finansinio stabilumo taryba pabrėžia, jog finansinės technologijos keičia daugelį finansinių paslaugų aspektų, jų poveikis ir reikšmė yra labai didelė bei šis sektorius gali apimti platų spektrą taikomų paslaugų (pavyzdžiui, tarpbankinių mokėjimų atsiskaitymus)¹⁶. Taigi, matoma, kad finansinių technologijų paslaugų taikymo sritis yra labai plati, todėl ir šių paslaugų teisinis reglamentavimas yra reikšmingas.

Kita svarbi institucija – Europos bankininkystės institucija (angl. *European Banking Authority*) pabrėžia būtent tai, kad naujos technologijos buvo kuriamos ir taikomos finansinėms paslaugoms jau daugelį dešimtmečių, tačiau būtent pastaraisiais metais finansinių inovacijų paplitimo ir naudojimo tempai smarkiai išaugo iki šio taško, kai *FinTech* sąvoka pateko į bendrą žodyną ir tapo plačiai naudojama¹⁷. Todėl ir šio sektoriaus teisinio reglamentavimo aktualumas šiuo metu yra daug didesnis nei buvo iki šiol.

Kalbant toliau apie finansinių technologijų sektoriaus reikšmę, yra svarbu apžvelgti Europos Komisijos nuomonę apie finansinių technologijų sektorių. Europos Komisija komunikate dėl *FinTech* srities veiksmų plano pabrėžia, kad finansų sektorius yra „vienas iš pagrindinių ekonomikos ir visuomenės skaitmeninės transformacijos variklių“, o būtent finansinės technologijos „daro didelį poveikį finansinių paslaugų kūrimo ir teikimo būdai“¹⁸, taip pripažindama *FinTech* sektoriaus svarbą visai Europos Sąjungai. Be to, veiksmų plane yra išskirti šie *FinTech* privalumai:

- (i) geresnės galimybės gauti finansavimą;
- (ii) didesnis skaitmeniniu būdu susietų piliečių finansinis pasiekiamumas;
- (iii) vartotojams suteikta galimybė valdyti padėtį;
- (iv) veiklos veiksmingumo užtikrinimas;
- (v) Europos Sąjungos ekonomikos konkurencingumo didinimas; taip pat

¹⁶ Finansinio stabilumo tarybos ataskaita *Decentralised financial technologies: Report on financial stability, regulatory and governance implications* [interaktyvus]. 2019, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P060619.pdf>>.

¹⁷ Europos bankininkystės institucijos analizė *Fintech Roadmap: Conclusions from the Consultation on the EBA's Approach to Financial Technology (Fintech)* [interaktyvus]. 2018, p. 7 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1919160/79d2cbc6-ce28-482a-9291-34cfba8e0c02/EBA_FinTech_Roadmap.pdf?retry=1>.

¹⁸ Europos Komisijos komunikatas COM(2018) 109 final. *FinTech srities veiksmų planas: konkurencingesnis ir novatoriškesnis Europos finansų sektorius* [interaktyvus]. 2018, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6793c578-22e6-11e8-ac73-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF>.

- (vi) Europos Sąjungos kapitalo rinkų plėtimas (pavyzdžiui, pasinaudojant skaitmeniniais sprendimais, galima keisti verslo modelius turto valdymo, investicinio tarpininkavimo bei produktų platinimo srityse)¹⁹.

Kadangi technologijos sparčiai tobulėja, jos tuo pačiu struktūriškai keičia finansų sektorių, todėl šioje sparčiai besikeičiančioje aplinkoje tiek labai skubotas teisinis reglamentavimas kelia rizikas, tiek ir reguliavimo sistemų bei politikos pakeitimų vengimas gali sukelti neigiamų pasekmių Europos Sąjungos finansinių paslaugų rinkos dalyviams²⁰. Kaip matoma, tiek ir teisės aktų leidėjams gali kilti problemų šioje srityje, todėl minėtų pasekmių stengiantis išvengti ir paslaugoms tampant vis labiau visuotinoms, šio sektoriaus teisinis reguliavimas turėtų būti subalansuotas.

Toliau apžvelgiant finansinių technologijų sektoriaus reikšmę, būtina aptarti šio sektoriaus padėtį Lietuvoje. Investuok Lietuvoje 2019 metų finansinių technologijų ekosistemos apžvalgoje pateiktais duomenimis, Lietuva užima ketvirtą vietą pasaulyje po Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės ir Singapūro²¹ pagal šalies patrauklumą finansinių technologijų įmonėms (t.y. tokioms įmonėms, kurios pasitelkia technologijas teikiant finansines paslaugas). Kaip jau minėta įžangoje, 2020 metų duomenimis Vilnius pirmą kartą buvo įtrauktas į „Z/Yen Group“ pasaulio finansų centrų indekso reitingą ir užėmė 13 vietą specialiaame finansinių technologijų reitinge²².

Kaip viena iš pagrindinių priežasčių, kurios lemia tokią padėtį Lietuvoje, galima išskirti būtent palankią teisinę aplinką bei inovacijų galimybes²³, kurios bus analizuojamos šio darbo trečioje dalyje. Finansinių technologijų reikšmę Lietuvoje geriausiai gali apibūdinti šio sektoriaus plėtra Lietuvoje. Plėtrą pavaizduoja toliau darbe pateiktas grafikas su duomenis, paskelbtais 2020 metų vasario mėnesio Investuok Lietuvos parengtoje *FinTech* sektoriaus apžvalgoje²⁴.

¹⁹ *Ibid.*

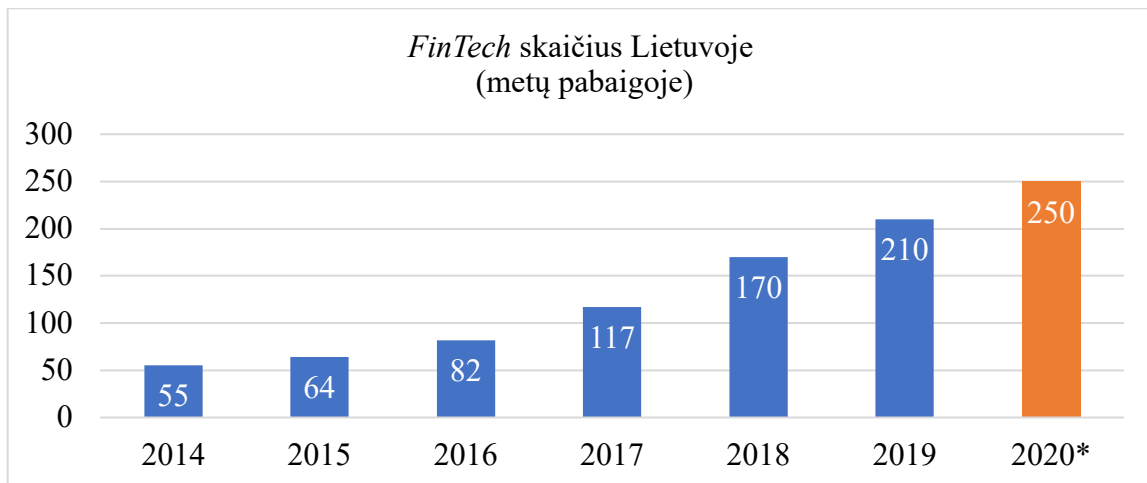
²⁰ Europos Komisijos komunikatas COM(2018) 109 final. *FinTech srities veiksmų planas: konkurencingesnis ir novatoriškesnis Europos finansų sektorius* [interaktyvus]. 2018, p. 19 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6793c578-22e6-11e8-ac73-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF>.

²¹ Investuok Lietuvoje apžvalga *The Fintech Landscape in Lithuania* [interaktyvus]. 2019-2020, p. 3 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>>.

²² Z/Yen. *The Global Financial Centres Index 27* [interaktyvus]. 2020, p. 39 [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_27_Full_Report_2020.03.26_v1.1_.pdf>

²³ Investuok Lietuvoje apžvalga *The Fintech Landscape in Lithuania* [interaktyvus]. 2019-2020, p. 3 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>>.

²⁴ *Ibid.*, p. 4.



* pagal dabartines tendencijas numatoma, jog 2020 pabaigoje *FinTech* įmonių bus daugiau nei 250

Sudaryta remiantis: 2020 metų vasario mėnesio Investuok Lietuvoje apžvalga (p. 4). Prieiga per internetą: <https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>.

Iš aukščiau pateikto grafiko matoma sparti finansinių technologijų didėjimo tendencija Lietuvoje. 2017 metų pabaigoje Lietuvoje veikė 117 finansinių technologijų įmonių, tuo tarpu 2019 metų pabaigoje – net 210. Per du metus augimas buvo beveik dvigubas. 2020 metų pabaigoje yra prognozuojama, kad *FinTech* skaičius Lietuvoje perkops 250.

Finansinių technologijų reikšmę rodo ne vien tik spartus augimas įmonių, kurios teikia paslaugas naudojantis finansinėmis technologijomis, bet ir Lietuvos institucijų pozicijos šiuo klausimu. Konkrečiai, 2016 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje kaip vienas iš pagrindinių prioritetų nurodytas „skaitmeninių inovacijų paslaugų ir produktų bei finansinių technologijų kūrimo ir eksporto skatinimas“²⁵. Taip pat dėl finansinių technologijų svarbos 2017 metų gegužės mėnesį įsakymu Nr. 1K-185 dėl finansinių technologijų industrijos plėtros Lietuvoje finansų ministras patvirtino veiksmų planą kuriame pabrėžė, kad finansinių technologijų industrijos vystymasis bei tolesnė technologinė pažanga sudarys sąlygas inovatyviems sprendimams pasiekti bei toliau didins investicijų į šį sektorių srautą Lietuvoje²⁶. Ministras taip pat bendrai aptarė finansinių technologijų dėka jau pasiektus privalumas, tokius kaip finansinių paslaugų spektro išplėtimą ir jų kokybės pakėlimą (ypač mokėjimų, elektroninių pinigų bei kreditų srityse)²⁷. Taigi, matomas aiškus finansinių technologijų augimas ir reikšmingumas Lietuvoje.

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 28737, par. 192.10.

²⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Nr. 1K-185 Dėl finansinių technologijų industrijos plėtros Lietuvoje. *Teisės aktų registras*, 2017, Nr. 8423.

²⁷ *Ibid.*

Lietuvos bankas kaip vieną iš strateginių krypčių (2017-2020 metais) taip pat yra įvardijęs finansinių technologijų reguliavimo ir priežiūros ekosistemos plėtrą ir inovacijų finansų sistemoje skatinimą²⁸. Lietuvos bankas pabrėžia šių inovacijų reikšmingą poveikį finansų rinkoms, institucijoms bei pačioms finansinėms paslaugoms ir kelia tikslą sukurti finansinėms technologijoms palankią aplinką, kuri „*pritrauktų naujas įmones ir skatintų jas kurti naujus produktus Lietuvoje*“²⁹. Vienas iš šios aplinkos elementų yra teisinė aplinka. Pagal Lietuvos banko išduodamų licencijų skaičių galima spręsti, kad Lietuva tikrai tampa viena iš finansinių technologijų centrų Europoje. Pavyzdžiui, 2019 metų pabaigoje buvo išduotos 62 elektroninių pinigų įstaigų, 35 mokėjimo įstaigų bei 5 specializuoto banko licencijos³⁰ ir tai yra antras rezultatas po Jungtinės Karalystės Europoje pagal išduotų licencijų skaičių. Elektroninių pinigų įstaigų bei mokėjimų įstaigų pagrindinė siūloma paslauga yra mokėjimų paslaugos, todėl Lietuvoje būtent mokėjimų srityje didėja finansinių technologijų svarba.

Taigi, galima daryti išvadą, jog finansinių technologijų sektorius yra reikšmingas tiek Lietuvos, tiek Europos, tiek ir pasauliniu mastu. Taip pat matomas įmonių, kurios teikia paslaugas pasitelkdamos finansines technologijas, skaičiaus Lietuvoje spartus augimas ir atskiruose segmentuose (pavyzdžiui, mokėjimų paslaugų teikime) matomas ypatingas šių įmonių svarbos ir vaidmens didėjimas.

1.1.2. Finansinių technologijų samprata

Apžvelgus finansinių technologijų reikšmę finansų sektoriui, būtina analizuoti, kas yra finansinės technologijos ir kaip jas tiksliai galima apibrėžti. Nors ir atrodytų, kad esant jau minėtai šio instituto svarbai finansinių technologijų samprata turėtų būti aiški ir teisės doktrinos ar teisės aktų leidėjų suformuota, tačiau šioje vietoje kyla problematika, kadangi vieno bendro visuotinio sutarimo nėra. Sąvoka yra vartojama apibrėžiant tiek įvairiausių finansų rinkų dalyvius ir trečiuosius asmenis, kurie šiems dalyviams teikia paslaugas, tiek apibrėžiant skirtingas tokių asmenų teikiamas paslaugas³¹.

²⁸ Lietuvos banko parengta informacija apie finansines technologijas ir inovacijas [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansines-technologijos-ir-inovacijos>>.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Investuok Lietuvoje apžvalga *The Fintech Landscape in Lithuania* [interaktyvus]. 2019-2020, p. 10 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>>.

³¹ SCHUEFFEL, P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*, JIM, 4 [interaktyvus]. 2016, p. 47 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://hdl.handle.net/10216/102610>>.

Būtent bendro sutarimo nebuvimą analizuojant finansinių technologijų sampratą pabrėžia mokslininkai. Pavyzdžiui, G. Dorfleitner knygoje „*FinTech in Germany*“ autorius teigia, jog šiuo metu nėra visuotinai priimto finansinių technologijų apibrėžimo³². Remiantis įstatymais ar teisės aktais nėra įmanoma apibrėžti finansines technologijas dėl finansinių technologijų įmonių teikiamų skirtingų paslaugų, produktų ir jiems taikomų skirtingų teisinių reikalavimų, būtent todėl savo darbe G. Dorfleitner nepateikia vieno teisinio apibrėžimo, o vietoje to išskiria pagrindinius finansinių technologijų industrijos segmentus³³. Apie šiuos segmentus bus kalbama kitoje šio darbo dalyje klasifikuojant paslaugas, kurios yra teikiamos pasitelkiant finansines technologijas.

Taip pat galima išskirti P. Schueffel straipsnį „*Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech*“ kuriame yra stebimasi tuo, kad esant visuomenės sutarimui dėl finansinių technologijų daromo labai svarbaus poveikio finansinių paslaugų sektoriui, mažai mokslininkų tyrinėja šią sritį³⁴. Išsamiai išanalizavęs finansinių technologijų sąvoką P. Schueffel padarė išvadą, jog nėra vieno bendro *FinTech* apibrėžimo ir po daugiau nei keturiasdešimt metų šio termino naudojimo praktikoje bei literatūroje, nėra susitarimo kaip tiksliai turėtų būti apibrėžiamos finansinės technologijos³⁵. Šiuos teiginius patvirtina ir I. Sheridan straipsnyje „*MiFID II in the context of Financial Technology and Regulatory Technology*“³⁶. Minėtas autorius pabrėžia, kad nėra tikslaus teisinio finansinių technologijų apibrėžimo ir paaiškina to priežastis: taip yra būtent todėl, jog terminas apima visą spektrą žmonių ir paslaugų, kurie jungia finansus ir technologijas³⁷. P. Schueffel šias idėjas patvirtina pažymėdamas, kad *FinTech* terminas dažnai yra naudojamas įvairiuose verslo kontekstuose, tačiau tai daroma nenuosekliai ir nevienaprasmiškai³⁸. Taigi, dėl plataus suvokimo ir bendro sutarimo nebuvimo, finansinių technologijų terminas yra vartojamas netikslingai.

Toliau nagrinėjant finansinių technologijų sąvoką yra svarbu apžvelgti šio termino istorinį aspektą. Vieni mokslininkai sieja finansinių technologijų sąvokos vartojimo pradžią su 1972 metų A.L. Bettinger moksliniu straipsniu apie bankinių problemų

³² DORFLEITNER, G., et al. *FinTech in Germany*. Springer International Publishing, 2017, p. 5.

³³ *Ibid.*, p. 6.

³⁴ SCHUEFFEL, P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*, JIM, 4 [interaktyvus]. 2016, p. 33 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://hdl.handle.net/10216/102610>>.

³⁵ *Ibid.*, p. 47.

³⁶ SHERIDAN, I. MiFID II in the context of Financial Technology and Regulatory Technology. *Capital Markets Law Journal*, 12(4) [interaktyvus]. 2017, [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1093/cmlj/kmx036>>.

³⁷ *Ibid.*, p. 418.

³⁸ SCHUEFFEL, P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. *Journal of Innovation Management*, JIM, 4 [interaktyvus]. 2016, p. 33 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://hdl.handle.net/10216/102610>>.

sprendimą³⁹. A.L. Bettinger šiame straipsnyje *FinTech* įvardija kaip akronimą, reiškiantį finansines technologijas, kurios apima bankines žinias kartu su moderniomis vadybos mokslo technikomis ir kompiuteriu⁴⁰. Kita šio termino teorija teigia, jog finansinių technologijų sampratos pradininkas yra J. Reed, buvęs *Citicorp* (dabartinės *Citigroup*) valdybos pirmininkas, kuris 20-to amžiaus 10-ojo dešimtmečio pradžioje *FinTech* terminu apibūdino finansinių paslaugų ir aukštųjų technologijų bendradarbiavimo bei tyrimų projektą⁴¹. Taigi, remiantis pirmąja teorija, finansinių technologijų terminas egzistuoja daugiau kaip 40 metų.

Kadangi nėra bendro sutarimo dėl analizuojamos sąvokos vartojimo, galima rasti įvairių finansinių technologijų sampratų. Pavyzdžiui, T. Puschmann straipsnyje „*Fintech*“ analizuodamas finansines technologijas, šį terminą apibūdina kaip:

- (i) pažangius finansinius sprendimus, kuriems sudaro sąlygas informacinės technologijos; taip pat
- (ii) verslo startuolius, kurie teikia šiuos sprendimus; terminas gali apimti ir
- (iii) dabartinius finansinių paslaugų tiekėjus, tokius kaip draudimo įmonės⁴².

Taip pat šio straipsnio autorius pabrėžia, kad nors ir finansinių paslaugų sektoriaus skaitmenizacija turi ilgą istoriją, literatūroje šis finansinių technologijų terminas pradėjo vystytis neseniai. Be to, autorius pažymi, kad dauguma publikacijų susijusių su finansinėmis technologijomis yra pateikti laikraščiuose ir žurnaluose ne mokslinėmis temomis, tuo tarpu mokslinių straipsnių šia tema kol kas yra mažai publikuota⁴³. Dėl šių priežasčių finansinių technologijų sampratoje ir kyla problematika – vieno visuotinio termino nebuvimas bei pačios doktrinos trūkumas šioje srityje.

Taip pat finansinių technologijų apibrėžimas yra pateiktas ir žodynuose. Finansinės technologijos Kembridžo žodyne yra apibūdintos kaip „*technologijų naudojimas siūlant finansines paslaugas naujais ir geresniais būdais*“⁴⁴. Šiame apibūdinime yra pabrėžiami naujumo, technologijų bei finansinių paslaugų elementai.

Kadangi teisės aktuose nėra vieningai apibrėžto finansinių technologijų instituto, aktualiausia yra aptarti kaip šią sąvoką vartoja finansų rinkos dalyvių priežiūros organai, konkrečiai – Europos Centrinis Bankas bei Lietuvos bankas. Europos Centrinis bankas

³⁹ *Ibid.*, p. 36.

⁴⁰ BETTINGER, A. FINTECH: A Series of 40 Time Shared Models Used at Manufacturers Hanover Trust Company. *Interfaces*, 2(4), p. 62, 1972.

⁴¹ PUSCHMANN, T. Fintech. *Business & Information Systems Engineering*, 2017, 59(1), p. 70.

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*, p. 71.

⁴⁴ Cambridge Dictionary online. Cambridge: Cambridge University Press [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/financial-technology>>.

finansinių technologijų sąvoką apibūdina kaip labai plačią ir apimančią labai įvairius verslo modelius⁴⁵. Taip pat Europos Centrinis Bankas naudoja būtent jau šiame darbe minėtos institucijos – Finansinio stabilumo tarybos sampratą, skirtą finansinėms technologijoms apibrėžti, kuri teigia, kad finansinės technologijos yra „*technologijų dėka sukuriamos finansinių paslaugų naujovės, leidžiančios sukurti naujus verslo modelius, programas, procesus ar produktus, galinčius iš esmės paveikti finansinių paslaugų teikimą*“⁴⁶. Lietuvos bankas taip pat finansines technologijas apibrėžia atsižvelgdamas į Finansinio stabilumo tarybos pateiktą apibrėžimą ir *FinTech* sąvoka yra formuojama kaip „*technologijomis pagrįstos finansinės inovacijos, kurios padeda kurti naujus verslo modelius, veiklos programas, procesus ir produktus*“⁴⁷. Tačiau galima rasti kitų Europos Sąjungos šalių centrinių bankų, kurie šiai sąvokai apibūdinti naudoja dar kitokią apibrėžimą (pavyzdžiui, Italijos centrinis bankas finansines technologijas apibūdina kaip „*technologijų taikymą teikiant finansines, mokėjimų, investavimo ir konsultavimo paslaugas*“⁴⁸).

Taigi, nors ir nėra įtvirtintos vienos visuotinai priimtinos sąvokos teisės aktuose ar doktrinoje ir todėl kyla problematika apibrėžiant finansines technologijas, bendriausia prasme, reiktų vadovautis Finansinio stabilumo tarybos pateikta sąvoka, kadangi šia definicija remiasi tiek Europos Centrinis Bankas, tiek Lietuvos bankas, taip pat minėta sąvoka, autorės nuomone, atitinka pačią *FinTech* esmę – finansinių produktų, procesų ir kitokių inovatyvių programų vystymą (ir tuo pačiu finansinių paslaugų tobulinimą) pasinaudojant technologijomis.

1.2. Finansinių paslaugų, teikiamų naudojantis technologijomis, klasifikavimas

Finansines technologijas įvardijus kaip „*technologijų dėka sukuriamas finansinių paslaugų naujovės*“ susiduriama su šių naujovių teisinio reglamentavimo problema, kadangi šios naujovės gali būti įvairios: tiek produktai, tiek verslo modeliai, tiek ir rizikos lygiai yra labai skirtingi tarp finansinių technologijų įmonių ir pačių paslaugų ar veiklų⁴⁹.

⁴⁵ Europos Centrinio Banko parengtas Finansinių technologijų kredito įstaigų paraiškų gauti licenciją vertinimo vadovas [interaktyvus]. 2018, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.201803_guide_assessment_fintech_credit_int licensing.lt.pdf>.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 3.

⁴⁷ Lietuvos banko parengta informacija apie finansines technologijas ir inovacijas [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansines-technologijos-ir-inovacijos>>.

⁴⁸ MIGLIORELLI, M. (ed.). *New Cooperative Banking in Europe: Strategies for Adapting the Business Model Post Crisis*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 193.

⁴⁹ MINTO, A., VOELKERLING, M., WULFF, M. Separating apples from oranges: Identifying threats to financial stability originating from FinTech. *Capital Markets Law Journal*, 12(4), 2017, p. 435.

Dėl šių priešasčių įmonės taikančios šias technologines naujoves, tuo pat metu teikia skirtingas paslaugas ar veiklą rūšis ir dėl to joms taikomas skirtingas teisinis reglamentavimas, taip pat jų priežiūra atitinkamai yra skirtinga, kadangi skiriasi jų teikiamų paslaugų rizikos lygis. Skirtingos veiklos skirtinguose finansinių paslaugų sektoriuose turi skirtingus rizikos pobūdžius ar profilius⁵⁰. Dėl tokio įvairaus paslaugų pobūdžio ir tokio skirtingo teisinio reglamentavimo, svarbu suklasifikuoti būtent paslaugas, kurios teikiamos naudojantis finansinėmis technologijomis, į tam tikras rūšis ir aptarti šioms rūšims taikomą teisinį reglamentavimą, kad toliau darbe būtų galima analizuoti konkrečias tokių paslaugų teisinio reglamentavimo rizikas ir kylančias galimybes.

Problematika finansinių paslaugų, kurios teikiamos naudojantis finansinėmis technologijomis, klasifikacijoje atsiranda tuo pačiu pagrindu kaip ir apibrėžiant finansinių technologijų sampratą – nėra įtvirtinto vieno apibrėžto bendrai naudojamo klasifikavimo. Autorių nuomonės išsiskiria pradedant nuo pagrindo kuriuo turėtų būti paremtas skirstymas, baigiant tuo, jog jeigu autoriai nurodo tą patį skirstymo pagrindą, rūšys vis tiek yra išskiriamos skirtingos⁵¹. Pavyzdžiui, kaip jau minėta analizuojant finansinių technologijų sampratą, G. Dorfleitner nepateikia vieno teisinio finansinių technologijų apibūdinimo, tačiau, jo nuomone, teisingiau yra išskirti šiuos pagrindinius paslaugų, kurios yra teikiamos pasitelkiant finansines technologijas, segmentus: (i) kreditavimą; (ii) turto valdymą; (iii) mokėjimus; bei (iv) kitas finansines technologijas⁵².

Tuo tarpu Finansinio stabilumo taryba paslaugas, kurios teikiamos pasitelkiant finansines technologijas, nagrinėja jas išskaidant į šias penkias finansinių paslaugų kategorijas pagal ekonomines funkcijas: (i) mokėjimus, kliringą ir atsiskaitymus; (ii) indėlius, skolinimą ir kapitalo pritraukimą; (iii) draudimą; (iv) investicijų valdymą; ir (v) paramą rinkai⁵³.

Matoma, jog autoriai ir institucijos skirtingai klasifikuoja finansines technologijas. Šiame darbe yra pasirinkta klasifikuoti finansines paslaugas, kurios teikiamos naudojantis

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Pavyzdžiui, A. Minto, M. Voelkerling bei M. Wulff straipsnio „*Separating apples from oranges: Identifying threats to financial stability originating*“ 434 puslapyje autoriai išskiria keturias rūšis pagal ekonomines funkcijas: (i) mokėjimo paslaugas; (ii) kreditavimą; (iii) investavimą ir prekybą; bei (iv) kliringą ir atsiskaitymus (angl. *clearing and settlement*). Žinoma, naujos ir papildomos kategorijos gali būti išskiriamos, tačiau pagal šiuos autorius, minėtas rūšis galima laikyti pagrindinėmis. Tuo tarpu kiti autoriai, pavyzdžiui A. Ng, ir B. Kwok straipsnio „*Emergence of Fintech and cybersecurity in a global financial centre*“ 25 puslapyje autoriai finansines technologijas klasifikuoja pagal konkrečius sprendimus ir išskiria į: (i) efektyvius mokėjimo procesus; (ii) robotus-patarėjus; (iii) P2P paskolų ir indėlių platformas; bei (iv) sutelktinį finansavimą.

⁵² DORFLEITNER, G., et al. *FinTech in Germany*. Springer International Publishing, 2017, p. 6.

⁵³ Finansinio stabilumo tarybos parengta analizė *Financial Stability Implications from FinTech: Supervisory and Regulatory Issues that Merit Authorities' Attention* [interaktyvus]. 2017, p. 8 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fsb.org/wp-content/uploads/R270617.pdf>>.

finansinėmis technologijomis, pagal šių paslaugų pobūdį, kadangi tai yra artimiausia Lietuvos finansų rinkos sistemos reglamentavimui.

Kas yra laikoma finansinėmis paslaugomis yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje⁵⁴. Straipsnyje išskiriamos net 22 finansinių paslaugų rūšys, tačiau šio darbo kontekste galima išskirti šias pagrindines paslaugų rūšis pagal pobūdį, kurios yra teikiamos pasitelkiant finansines technologijas: (i) mokėjimo paslaugos; (ii) sutelktinis finansavimas; bei (iii) tarpusavio skolinimas. Toliau darbe bus aptariama būtent šios finansinių technologijų rūšys bei pagrindinis jų teisinis reglamentavimas, kadangi šios finansinės paslaugos Lietuvoje yra vienos iš labiausiai paveiktų finansinių technologijų. Kaip minėta darbo įžangoje, dėl darbo apimties kitos finansinės paslaugos, kurios yra teikiamos naudojantis finansinėmis technologijomis, šiame darbe plačiau neaptariamos.

1.2.1. Mokėjimo paslaugos

Mokėjimo paslaugas apibrėžia Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymo (toliau – „Mokėjimų įstatymas“) 5 straipsnis⁵⁵. Šis įstatymas (kartu su priklausomai nuo mokėjimo paslaugų teikėjo pobūdžio taikomais įstatymais) yra pagrindiniai teisės aktai Lietuvoje reguliuojantys mokėjimo paslaugas. Jungtinėje Karalystėje mokėjimo paslaugas reglamentuoja „*Payment Services Regulations 2017*“ (toliau – „PSRs“)⁵⁶.

Tuo tarpu Europos Sąjungos lygiu mokėjimo paslaugas reguliuoja Antroji mokėjimo paslaugų direktyva (toliau – „PSD2“)⁵⁷. PSD2 reguliuojamas mokėjimo paslaugas teikia ne tik klasikine finansine veikla užsiimančios įstaigos, tačiau ir tos įmonės, kurios teikia mokėjimo paslaugas naudojantis finansinėmis technologijomis. Todėl šiuo aspektu klasikine finansine veikla užsiimančios įmonės ir *FinTech* įmonės turi atitikti tuos pačius PSD2 keliamus reikalavimus⁵⁸. Lietuvoje mokėjimo paslaugas dažniausiai teikia mokėjimo įstaigos bei elektroninių pinigų įstaigos (kaip jau minėta šio darbo 1.1.1 poskyryje, 2019 metų pabaigoje buvo išduotos 62 elektroninių pinigų įstaigų,

⁵⁴ Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 91-3891.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 97-2775.

⁵⁶ *The Payment Services Regulations 2017*. No. 752 [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2017/752?timeline=false>>.

⁵⁷ 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB. OL, 2015 L 337/35.

⁵⁸ DORFLEITNER, G., et al. *FinTech in Germany*. Springer International Publishing, 2017, p. 41.

35 mokėjimo įstaigų⁵⁹ licencijos). Todėl mokėjimo paslaugų aspektas ir šių paslaugų reglamentavimas įmonėms, kurios teikia finansines paslaugas naudojamosios technologijomis (ypač elektroninių pinigų ir mokėjimų įstaigoms) Lietuvoje yra labai aktualus.

Tiek Mokėjimų įstatymas, tiek PSRs perkelia PSD2 reikalavimus. Todėl įmonės, kurios nori pasinaudoti finansinėmis technologijomis teikiant mokėjimo paslaugas, turi atitikti būtent minėtų teisės aktų reikalavimus. Pagrindiniai reikalavimai yra susiję su vartotojų apsauga.

1.2.2. Sutelktinis finansavimas

Sutelktinis finansavimas (angl. *crowdfunding*) Lietuvoje yra apibrėžiamas kaip „finansavimo būdas, kai specialioje platformoje viešai paskelbtą projektą savo lėšomis finansuoja su tuo projektu nesusiję finansuotojai arba kai per sutelktinio finansavimo platformą finansuotojai įsigyja parduodamas kreditoriausias reikalavimo teises“⁶⁰. Lietuvoje šio instituto reguliavimas yra unikalus palyginus su kitomis Europos valstybėmis, kadangi šis institutas yra reguliuojamas centrinio reguliatoriaus. Lietuvos bankas reguliuoja sutelktinio finansavimo operatorių veiklą bei nusprendžia įrašyti ar išbraukti juos iš šios paslaugos teikimo sąrašų, remiantis Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymo (toliau – „Sutelktinio finansavimo įstatymas“) 19 straipsnio 1 dalimi⁶¹.

Šis Sutelktinio finansavimo įstatymas, kuris nustato konkrečias taisykles taikomas teikiant sutelktinio finansavimo paslaugas teikiantiems platformų operatoriams, priimtas jau 2016 metų pabaigoje. Svarbiausios Sutelktinio finansavimo įstatyme įtvirtintos taisyklės yra šios:

- (i) įvertinti, ar konkreti finansavimo sandorio rūšis yra priimtina finansuotojui (t.y. informacijos apie turimas žinias ir patirtį investavimo srityje vertinimas su planuojamo sudaryti finansavimo sandorio rūšimi)⁶²;
- (ii) pateikti informacinį dokumentą, kuriame nurodyta pagrindinė informacija finansuotojams (su išimtimis)⁶³;

⁵⁹ Investuok Lietuvoje apžvalga *The Fintech Landscape in Lithuania* [interaktyvus]. 2019-2020, p. 10 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>>.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 26828, 2 straipsnio 10 dalis.

⁶¹ Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 26828, 19 straipsnio 1 dalis.

⁶² *Ibid.*, 3 straipsnio 1 ir 2 dalys.

- (iii) vengti interesų konfliktų, kurie būtų neigiami finansuotojo ir projekto savininko interesams⁶⁴; taip pat reikia atkreipti dėmesį, jog
- (iv) projektas negali būti susijęs su vartojimo reikmėmis⁶⁵.

2020 metų pradžioje Lietuvoje 12 finansų rinkos dalyvių buvo įrašyti į Sutelktinio finansavimo platformų operatorių sąrašą⁶⁶, tuo tarpu daugiausiai sutelktinio finansavimo platformų veikia Jungtinėje Karalystėje, toliau – Prancūzijoje bei Vokietijoje⁶⁷.

Lietuvos banko parengtoje Sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklos analizėje 2019 metų birželio mėnesio duomenimis, didžiausia dalis sutelktinio finansavimo platformos operatorių finansavo daugiausia su nekilnojamuoju turto susijusius projektus⁶⁸. Šį konkretų (sutelktinio finansavimo nekilnojamojo turto sektoriuje) teisinį reguliavimą analizuoja R. M. Garcia-Teruel⁶⁹. Autorius apžvelgdamas sutelktinį finansavimą pastebi, jog būtent šis instrumentas tapo alternatyva tradicinėms investicijoms į būsto rinką. Nekilnojamo turto sutelktinis finansavimas laikomas tokiu mechanizmu, kuris suteikia galimybę nekilnojamo turto plėtrai, gavus finansavimą iš daugelio asmenų, arba kitaip apibūdinant – gavus finansavimą iš minios⁷⁰. Minėtas autorius pabrėžia, kad nors šių platformų tikslas pradžioje finansuoti socialinius projektus remiantis aukomis arba paskolomis iš didelio srauto asmenų per interneto svetaines, šis institutas išsivystė į visai kitos paskirties (t.y. būstų rinkos) finansavimo metodą⁷¹. Todėl šį institutą vertinant teisiškai, svarbu suprasti tikruosius įstatymo leidėjų tikslus ir pačio instituto paskirtį.

Šis sutelktinio finansavimo institutas Europos Sąjungos lygiu šiuo metu nėra sureguliuotas, nors iniciatyvos tai padaryti jau egzistuoja. Kaip viena iš jau minėto šiame darbe Europos Komisijos priimto dokumento – *FinTech* srities veiksmų plano⁷² – dalių yra išskirtas pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos

⁶³ *Ibid.*, 4 straipsnio 1 dalis.

⁶⁴ *Ibid.*, 9 straipsnio 3 dalis.

⁶⁵ *Ibid.*, 2 straipsnio 3 dalis.

⁶⁶ Lietuvos banko teikiami duomenys apie finansų rinkų dalyvius [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?list=36>>.

⁶⁷ ZETZSCHE, D., REINER, C. Cross-Border Crowdfunding: Towards a Single Crowdlending and Crowdinvesting Market for Europe. *European Business Organization Law Review*. 2018, 19(2), p. 227-228.

⁶⁸ Lietuvos banko sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklos analizė [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/leidiniai/sutelktinio-finansavimo-platformu-operatoriu-veiklos-analize>>.

⁶⁹ GARCIA-TERUEL, R. A legal approach to real estate crowdfunding platforms. *Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice*. 2019, 35(3), p. 281-294.

⁷⁰ *Ibid.*, p. 282.

⁷¹ *Ibid.*, p. 283.

⁷² Europos Komisijos parengtas komunikatas COM(2018) 109 final. *FinTech* srities veiksmų planas: konkurencingesnis ir novatoriškesnis Europos finansų sektorius [interaktyvus]. 2018, p. 2 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6793c578-22e6-11e8-ac73-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF>.

sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų⁷³. Šiuo metu reglamentas nėra priimtas, vyksta svarstymai dėl jo priėmimo⁷⁴. Tačiau, jeigu šis pasiūlymas būtų priimtas, jis nustatytų vienodas taisykles taikomas sutelktinio finansavimo operatoriams visoje Europos Sąjungoje. Finansų rinkos dalyvis galėtų gauti leidimą teikti sutelktinio finansavimo paslaugas visose Europos Sąjungos narėse naudojantis vienu pasu⁷⁵.

Aukščiau minėtas reguliavimas palengvintų šiuo metu sudėtingą sutelktinio finansavimų operatorių paslaugų teikimą visu Europos Sąjungos lygiu, kadangi šiuo metu tokių paslaugų teikėjai privalo laikytis kelių šalių nacionalinės tvarkos, jeigu nori teikti paslaugas platesniu nei vienos valstybės mastu⁷⁶. Šios taisyklės gali būti labai skirtingos, kadangi kai kurios valstybės sutelktinio finansavimo operatoriams gali taikyti finansinių paslaugų sistemas, kitos gali leisti veikti pagal reguliavimo sistemos išimtis, kurios taikomos specialioms verslo modeliams, arba gali pasitelkti specialų reguliavimą, kuris skirtas būtent sutelktinio finansavimo veiklai⁷⁷. Paskutinį variantą yra pasirinkusi Lietuva.

Taigi, matomas aiškus trūkumas bendro ir aiškaus sutelktinio finansavimo tiek reguliavimo, tiek ir priežiūros srityje Europos Sąjungos lygiu. Šį trūkumą taip pat pastebi ir M. Kabai. Autorius pabrėždamas vieno reguliavimo Europos Sąjungoje nebuvimo trūkumus iliustruoja Italijos pavyzdžiu. Italijos reguliatoriai, M. Kabai nuomone, nustatė griežtus reikalavimus šioms platformoms: (i) norint teikti tokias paslaugas būtina gauti licenciją; (ii) taip pat yra nustatyta maksimali 5 milijonų eurų suma per metus, kurią gali gauti platformos operatorius⁷⁸. Tačiau iš privalumų Italijoje, autorius nurodė, kad investuotojų skaičius nėra ribojamas. Tai išnagrinėjęs, autorius padarė išvadą, kad vis dėlto didžiausias iššūkis reguliatoriams yra pusiausvyros užtikrinimas tarp patikimos reguliavimo sistemos ir stabilios ekonomikos⁷⁹. Taigi, matoma, kad sutelktiniame finansavime šiuo metu labai trūksta vienos bendros Europos Sąjungos pozicijos, kad reikalavimai keliami šalyse narėse iš esmės nesiskirtų.

⁷³ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento pasiūlymas dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų (aiškinamasis memorandumas) [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2018:0113:FIN>>.

⁷⁴ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento pasiūlymo dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų procedūra [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=COM:2018:0113:FIN>>.

⁷⁵ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento pasiūlymo dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų aiškinamasis memorandumas [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2018:0113:FIN>>.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ KABAI, M. Twist and Turns of Crowdfunding Regulation. *Journal of Public Administration, Finance and Law*. 2017, 6(11), p. 184-185.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 187.

1.2.3. Tarpusavio skolinimas

Pagrindinis teisės aktas Lietuvoje reglamentuojantis tarpusavio skolinimą yra Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (toliau – „Vartojimo kredito įstatymas“)⁸⁰. Pagal šį įstatymą tarpusavio skolinimas yra „veikla, kai per tarpusavio skolinimo platformą fiziniai asmenys <...> teikia arba įsipareigoja suteikti vartojimo kreditus vartojimo kredito gavėjams“⁸¹. Pagrindinis skirtumas nuo sutelktinio finansavimo yra paskolos paskirtis. Konkrečiai, tarpusavio skolinimo atveju paskola yra skirta vartojimo poreikiams, o sutelktinio finansavimo – verslo poreikiams, projektų finansavimui. Taip pat skiriasi dalyviai – tarpusavio skolinime dalyvauja tik fiziniai asmenys, o tarpusavio skolinime – tiek finansuotojas, tiek projekto savininkas gali būti arba fizinis asmuo, arba juridinis asmuo. Vartojimo kredito įstatymas įtvirtina vartojimo kreditų bendrą 500 eurų limitą, kurio negalima viršyti paskolos davėjo vienam vartojimo kredito gavėjui vienoje tarpusavio skolinimo platformoje, tuo tarpu Sutelktinio finansavimo įstatyme nėra numatyta konkrečių investavimo į projektą ribojimų.

Kaip ir sutelktinį finansavimą, taip ir tarpusavio skolinimą prižiūri Lietuvos bankas, taip pat Lietuvos banko kompetencijoje yra ir sprendimas ir jo sprendimu įrašyti ar neįrašyti asmenų į tarpusavio skolinimo platformų operatorių sąrašą. 2020 metų pradžioje Lietuvoje šiame sąraše buvo 6 finansų rinkų dalyviai⁸².

Europos Parlamentas taip pat pabrėžia finansinių technologijų svarbą kreditavimo santykiuose, būtent 2015 metų rezoliucijoje dėl kapitalo rinkų sąjungos kūrimo, Europos Parlamentas skatina „dažniau naudoti ne bankų teikiamo finansavimo modelius, įskaitant sutelktinį finansavimą ir tarpusavio skolinimą“⁸³. Tačiau nepamiršta ir investuotojų apsaugos tokiu atveju – taisyklės taikomos investuotojų apsaugai turėtų būti taikomos vienodai visiems finansavimo modeliams (t.y. nesvarbu, ar šiuos modelius galima priskirti prie bankų, ar ne bankų teikiamų finansavimo modelių)⁸⁴.

Finansinio stabilumo taryba pabrėžia, kad kelios jurisdikcijos turi reglamentavimo sistemas pritaikytas konkrečiai *FinTech* kredito paslaugoms teikti per naujas formas

⁸⁰ Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 1-1.

⁸¹ *Ibid.*, 2 straipsnio 11 dalis.

⁸² Lietuvos banko teikiami duomenys apie finansų rinkų dalyvius [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?list=63>>.

⁸³ 2015 m. liepos 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kapitalo rinkų sąjungos kūrimo (2015/2634(RSP)). OL, 2017, C 265/76, par. 47.

⁸⁴ *Ibid.*

licencijų taikomų *FinTech* platformoms⁸⁵. Atitikmuo Lietuvoje būtų ir galėtų būti sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimo veiklų (operatorių) reguliavimas.

1.3. Klasikinė finansinė veikla ir finansinės paslaugos, teikiamos naudojantis technologijomis

Aptarus finansinių technologijų reikšmingumą tiek pasauliniu, tiek Europos, tiek ir Lietuvos lygiu, apžvelgus finansinių technologijų sampratą bei išsiaiškinus kaip galima apibrėžti ir suskirstyti paslaugas, teikiamas naudojantis finansinėmis technologijomis, reikia analizuoti pagrindinius klasikinės finansinės veiklos ir finansinių paslaugų, teikiamų naudojantis finansinėmis technologijomis, skirtumus ir galimybę šiems skirtingiems institutams tarpusavyje bendradarbiauti.

1.3.1. Finansinių paslaugų, teikiamų naudojantis technologijomis, skirtumai nuo klasikinės finansinės veiklos

Informacinių technologijų plėtra bei skaitmenizacijos procesai ne tik didina procesų automatizavimą, bet taip pat veda į esminę finansinių paslaugų sektoriaus reorganizaciją – tai vyksta naudojant naujus verslo modelius, pasitelkiant naujus finansų rinkos dalyvius bei technologijų transformaciją finansų sektoriuje, kurią ir lemia finansinės technologijos⁸⁶. Visa tai keičia finansų sektorių. Kaip jau minėta šio darbo įžangoje, finansų sektoriaus kaita prasidėjo po 2008 metų finansinės krizės, nuo tada bankus pradėjo keisti nauji rinkos dalyviai⁸⁷. Tradicines bankines paslaugas keičia tokios alternatyvios paslaugos, kurios atsiranda kaip finansinių technologijų pasekmė.

Klasikinė bankininkystė per pastaruosius dešimtmečius labai pasikeitė ir šiuo metu patiria naują – skaitmenizacijos – laikotarpį⁸⁸. Kaip to pasekmė, seniai veikiantys žaidėjai, tokie kaip pagrindiniai bankai ir tradiciniai brokeriai susiduria su naujais dalyviais – *FinTech* įmonėmis, kurios naudoja naujas technologijas finansinėms

⁸⁵ Finansinio stabilumo tarybos analizė *FinTech credit: Market structure, business models and financial stability implications* [interaktyvus]. 2017, p. 36 [žiūrėta 2020 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fsb.org/wp-content/uploads/CGFS-FSB-Report-on-FinTech-Credit.pdf>>.

⁸⁶ PUSCHMANN, T. *Fintech. Business & Information Systems Engineering*, 2017, 59(1), p. 69.

⁸⁷ BLAKSTAD, S., ALLEN, R. *FinTech Revolution: Universal Inclusion in the New Financial Ecosystem*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 1.

⁸⁸ FEUERRIEGEL S., NEUMANN D. *Enterprise Applications, Markets and Services in the Finance Industry: 8th International Workshop, FinanceCom 2016, Frankfurt, Germany, December 8, 2016, Revised Papers*. Springer International Publishing, 2017, p. 75.

paslaugoms teikti⁸⁹. Atsiradus naujiems rinkos dalyviams, pradedamos kurti konkrečių formų *FinTech* inovacijoms taikomos reglamentavimo bei priežiūros sistemos⁹⁰.

Šiuos skirtumus tarp klasikinės bankininkystės ir *FinTech* pagrindu teikiamų paslaugų galima prilyginti dalijimosi ekonomikos (angl. *sharing economy*) grįstais veiklos modeliais, kaip pavyzdžiui, *Uber* veiklos modelis, kuris nors ir nėra tradicinės taksi įmonės verslo modelis (nors Europos Teisingumo Teismas ir taikė tradicinėms taksi įmonėms taikomus reikalavimus⁹¹), ar *Airbnb* veiklos modelis, kurio taip pat negalima priskirti tradiciniams viešbučių paslaugų teikėjais. Pagal analogiją, finansinių technologijų paslaugas būtų netikslinga priskirti klasikinei bankininkystei. Visos (t.y. tiek *Uber*, tiek *Airbnb*, tiek *FinTech*) teikiamos paslaugos yra paremtos technologijomis, tuo tarpu klasikinėje finansinėje veikloje technologijų pasireiškimas nėra toks ryškus. Taip pat skiriasi ir teikiamų paslaugų apimtis. Bankai turi gerokai platesnį galimų paslaugų teikimo spektrą (pavyzdžiui, gali verstis indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimu ir jų skolinimu)⁹², tuo tarpu įmonės, kurios teikia finansines paslaugas, dažniausiai teikia mokėjimo ir kitas su mokėjimais susijusias paslaugas.

Dėl jau šiame darbe minėtų Vyriausybės ir Lietuvos banko tikslų (t.y. finansinių technologijų skatinimo) įgyvendinimo, yra labai reikšminga atsižvelgti į šį technologijų elementą kuriant teisinę aplinką.

Taip pat finansinės technologijos paskatino daugelio technologijų plėtra, pavyzdžiui, (i) mobilieji tinklai; (ii) dideli duomenys (angl. *big data*); (iii) mobiliosios įterptosios sistemos; (iv) debesų kompiuterijos; bei (v) duomenų analizės metodai yra vieni iš technologijų, prie kurių vystymo ir plėtros prisideda finansinės technologijos⁹³. Klasikinės finansinės veiklos dalyvių įtaka šioms technologijomis nėra tokia didelė ir jų panaudojimas tokių technologijų dažniausiai nebūna esminis veiklos modelio aspektas, kas yra būtent finansinių technologijų verslo modelio esmė.

FinTech palyginimą su *Uber* bei *Airbnb* pateikia ir C. Tsai ir K.J. Peng straipsnyje „*The FinTech Revolution and Financial Regulation*“, kuriame autoriai išreiškia aiškia

⁸⁹ ALTENHAIN, T., HEINEMANN, C. *Fintech Hypes, but Wealthy Internet Savvy Investors Prefer to Stay Hybrid* iš LINNHOFF-POPIEN, C., SCHNEIDER, R., ZADDACH, M. (eds.). *Digital Marketplaces Unleashed*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2018, p. 344.

⁹⁰ Europos Komisijos parengtas komunikatas COM(2018) 109 final. *FinTech srities veiksmų planas: konkurencingesnis ir novatoriškesnis Europos finansų sektorius* [interaktyvus]. 2018, p. 4 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6793c578-22e6-11e8-ac73-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF>.

⁹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas *Asociación Profesional Elite Taxi* prieš *Uber Systems Spain SL*, C-434/15, EU:C:2017:981.

⁹² Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832, 2 straipsnio 1 dalis.

⁹³ QIU, M. *Smart Computing and Communication: First International Conference, SmartCom 2016, Shenzhen, China, December 17-19, 2016, Proceedings*. Springer International Publishing, 2017, p. 236.

poziciją, jog *FinTech* sektorius privalo būti reguliuojamas skirtingai nuo klasikinės bankininkystės⁹⁴. Taip yra būtent dėl šių institutų ryškių skirtumų. Autoriai taip pat pažymi, kad finansinių technologijų plėtrai ypač svarbu įstatymų leidėjų bei reguliatorių prisitaikymas prie sparčiai besikeičiančio finansų sektoriaus; nors teisės aktai priimami lėčiau nei jau minėta *FinTech* sektoriaus plėtra, tačiau kuriant teisinę aplinką reikia nepamiršti optimalaus balanso tarp finansinio stabilumo, vartotojų apsaugos bei siekimo padidinti galimybes naudotis finansinėmis paslaugomis⁹⁵. Todėl finansinių technologijų skatinimas tiek teisės aktų leidėjams, tiek ir reguliatoriams negali būti laikomas svarbesniu prioritetu nei vartotojų apsauga ar finansinis stabilumas, reikia išlaikyti pusiausvyrą tarp rizikų reguliavimo ir sektoriaus skatinimo.

Būtent tai C. Tsai ir K.J. Peng aukščiau minėtame straipsnyje ir analizuoja. Autoriai išskiria dviejų rūšių reguliavimo režimus finansų sektoriuje: (i) principais grindžiamą reguliavimo režimą; bei (ii) taisyklėmis grindžiamą reguliavimo režimą⁹⁶.

Pirmasis – principais grindžiamas režimas – nustato lankstesnius atitikties reikalavimus (t.y. finansų rinkos dalyviams yra paliekama laisvė kurti tokias sistemas, kurios atitiktų regulatoriaus nustatytus principus rizikoms valdyti ir nėra pateikiami detalūs reikalavimai). Nors toks režimas gali nesuteikti teisinio aiškumo, tačiau jis gali padėti greičiau reaguoti į sudėtingus ir naujus finansų rinkoje kylančius iššūkius⁹⁷. Šį režimą pagal straipsnio autorius galima laikyti Jungtinėje Karalystėje esančio rizika grindžiamo reguliavimo režimo atitiktimi⁹⁸. Tai galėtų būti viena iš priežasčių kodėl Jungtinė Karalystė yra laikomas vienu iš svarbiausių finansų centrų globaliai (t.y. dėl pasirinkto teisinio režimo).

Tuo tarpu antrasis režimas yra grindžiamas taisyklėmis. Šis režimas nustato aišką teisinį reguliavimą, tačiau dažnai šios taisyklės yra griežtos, sudėtingos bei jų laikymosi užtikrinimas brangiai kainuoja finansų rinkos dalyviams, kadangi jos nepritaikytos individualiai kiekvienam atvejui ir dėl šios priežasties šis reguliavimas gali sukelti sunkumų tiek naujiems rinkos dalyviams konkuruojant su jau esančiais dalyviais, tiek ir seniems rinkos dalyviams prisitaikant prie labai bendrų taisyklių, galbūt visiškai neatitinkančių jų verslo modelio⁹⁹.

⁹⁴ TSAI, C., PENG, K.J. The FinTech Revolution and Financial Regulation: The Case of Online Supply-Chain Financing, *Asian Journal of Law and Society*, 4(1), Cambridge University Press [interaktyvus]. 2017, p. 109-132 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: < <https://doi.org/10.1017/als.2016.65>>.

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Ibid.*

Kalbant konkrečiai apie finansinių technologijų sektorių, galima daryti išvadą, jog principais grindžiamas režimas nors ir nesuteikiantis visiško teisinio aiškumo, tačiau leidžiantis inovatyvius būdus susikurti pačiam rinkos dalyviui, galėtų būti efektyvesnis ir labiau prisitaikęs prie greitai besikeičiančio finansinių technologijų sektoriaus. Todėl kiekviena jurisdikcija norinti skatinti finansines technologijas, turėtų svarstyti šį principais grindžiamą metodą, kadangi jis leidžia reguliatoriui prisitaikyti prie sparčiai besikeičiančio *FinTech* sektoriaus ir jo tikslas yra toks pats kaip ir taisyklėmis grindžiamo metodo – užtikrinti rizikų valdymą, tačiau ne regulatoriaus sukurtomis, o pačių rinkos dalyvių pasirinktomis priemonėmis, kurios yra pritaikytos konkrečiam *FinTech* modeliui.

Kiti autoriai pabrėžia, kad nors Jungtinė Karalystė dažnai yra įvardijama kaip labiausiai pažengusi jurisdikciją *FinTech* reglamentavime (dėl principais grindžiamos požiūrio, kuris suteikia šiek tiek daugiau lankstumo naujiems finansų rinkos dalyviams), tačiau bendradarbiavimo srityje Jungtinei Karalystei dar yra kur tobulėti¹⁰⁰.

Taigi, iš aukščiau pateiktos analizės galima daryti išvadą, kad būtent (i) klasikinės finansinės veiklos paslaugų teikimo apimtis yra platesnė nei grįstų finansinėmis technologijomis (pavyzdžiui, bankų teikiamas indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimas); bei (ii) technologijos yra *FinTech* įmonių pagrindas, tuo tarpu įmonėms, teikiančioms klasikinę finansinę veiklą, technologijos nesudaro tokios svarbios paslaugų teikimo dalies (pavyzdžiui, įmonių, kurios teikia finansines paslaugas pasitelkiant finansines technologijas, tiek verslo modeliai, tiek pati veikla yra grindžiami technologijomis ir pačių technologijų naudojimu, pavyzdžiui, tokių kaip debesų kompiuterijų, duomenų analizės metodų, didelių duomenų (angl. *big data*)) labiausiai skiria finansines technologijas nuo klasikinių finansinių veiklų. Finansinėms technologijoms yra palankesnis Jungtinė Karalystėje esantis principais grindžiamas požiūris, kuris yra lankstesnis palyginus su Lietuvoje esančiu taisyklėmis grindžiamu požiūriu.

1.3.2. Finansinių paslaugų teikėjų, kurie remiasi technologijomis, ir klasikinės finansinės veiklos dalyvių bendradarbiavimas

Kitas svarbus dalykas, į kurį reiktų atkreipti dėmesį yra įmonių, kurie teikia paslaugas pasitelkiant finansines technologijas ir tradicinės finansinės veiklos dalyvių tarpusavio bendradarbiavimas. Šių dviejų institutų tarpusavio bendradarbiavimas yra įmanomas būtent dėl 1.3.1. poskyryje aptartų technologinių ir teikiamų paslaugų spektro skirtumų.

¹⁰⁰ TASCA P., et al. *Banking Beyond Banks and Money: A Guide to Banking Services in the Twenty-First Century*. Springer International Publishing, 2016, p. 94.

Klasikinės finansinės veiklos dalyviai ir paslaugų kaip finansinių technologijų pasekmės dalyviai bendradarbiaudami gali vienas iš kito gauti daug naudos, tačiau norint bendradarbiauti, susiduriama su teisiniais sunkumais.

Bendradarbiavimą tarp bankų ir *FinTech* įmonių analizuoja L. Balčiūnas, kuris straipsnyje šia tema išskiria tokius bendradarbiavimo privalumus: techniniai finansinių technologijų sprendimai galėtų padidinti bankų operacijų efektyvumą, patobulinti duomenų bei rizikos valdymą, stebėsenos bei ataskaitų teikimo procesus¹⁰¹. Tačiau straipsnio autorius taip pat pastebi, kad toks minėtų finansų rinkos dalyvių bendradarbiavimas taip pat gali sukelti ir teisinių rizikų užtikrinant banko pagrindinių funkcijų tęstinumą (t.y. pagrindinės banko funkcijos gali tiesiogiai priklausyti nuo *FinTech* teikiamų paslaugų, todėl reikalavimas užtikrinti banko pagrindinių funkcijų tęstinumą nebūtų užtikrintas)¹⁰².

Taip pat bendradarbiavimo svarba pabrėžta ir jau minėtame finansų ministro įsakyme dėl finansinių technologijų industrijos plėtros Lietuvoje, kuriame įvardijami šie tradicinių finansų įstaigų ir įmonių, kurios teikia finansines paslaugas naudojantis technologijomis, bendradarbiavimo privalumai: operacijų efektyvumo padidinimas bei galimybės pasiūlyti patrauklesnių finansinių paslaugų ir naujų finansinių produktų¹⁰³. Tačiau nors įmonių, teikiančių paslaugas naudojantis finansinėmis technologijomis, ir klasikinės finansinės veiklos dalyvių bendradarbiavimo privalumai yra aiškūs ir atneštų naudos visoms pusėms, šiuo metu tokio bendradarbiavimo teisinės rizikos nulemia tai, kad bendradarbiavimas nėra paplitęs.

¹⁰¹ BALČIŪNAS, L. Collaboration between fintech firms and banks: An opportunity or a challenge for the EU bank recovery and resolution legal framework key objective? [interaktyvus]. *Law 2.0: New Methods, New Laws: 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers: Conference Papers*, p. 35, 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://epublications.vu.lt/object/elaba:44003477/index.html>>.

¹⁰² *Ibid.*, p. 35-37.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Nr. 1K-185 Dėl finansinių technologijų industrijos plėtros Lietuvoje. *Teisės aktų registras*, 2017, Nr. 8423.

2. RIZIKOS: PINIGŲ PLOVIMAS IR TERORISTŲ FINANSAVIMAS

Dėl pirmoje darbo dalyje minėto finansinių technologijų masto ir didėjančios reikšmės tiek Lietuvos, tiek visos Europos lygiu, yra svarbu nustatyti galimas rizikas kylančias šioje srityje ir analizuoti kaip šios rizikos yra valdomos pasitelkiant teisinį reglamentavimą. Pinigų plovimą ir teroristų finansavimą galima įvardyti kaip vieną iš didžiausių rizikų finansinių technologijų srityje. Europos Parlamentas ir Taryba pateikia trumpą pinigų plovimo definiciją ir pinigų plovimą apibūdina kaip „iš nusikalstamos veiklos gautų pajamų pavertimas tariamai „švariomis“ lėšomis. Paprastai šiam tikslui naudojama finansų sistema“¹⁰⁴, o teroristų finansavimą apibrėžia kaip „lėšų teikimą arba rinkimą, siekiant jas panaudoti teroristiniams nusikaltimams vykdyti“¹⁰⁵.

Per paskutinius 30 metų pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos teisinis reglamentavimas buvo plačiai vystomas: pasauliniu lygiu – Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu (toliau – „FATF“) leidžiamos Rekomendacijos (ypač 2012 metų vasario mėnesį FATF patvirtinti Tarptautiniais kovos su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ir ginklų platinimu standartai), Europos Sąjungos lygiu – priimtose penkios kovos su pinigų plovimu direktyvos (1991, 2001, 2005, 2015 ir 2018 metais), taip pat Jungtinių Tautų konvencijos (Vienos konvencija, Palermo konvencija) ir Europos Tarybos konvencijos (Strasbūro konvencija, Varšuvos konvencija)¹⁰⁶.

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos teisinis reguliavimas ir šiuo metu sparčiai vystomas: reguliavimas yra nuolat atnaujinamas ir plečiamas ne tik geografiniame kontekste, bet ir apimties bei detalumo prasme¹⁰⁷, o tai reiškia, kad finansų rinkos dalyviai (tarp jų ir finansines technologijas pasitelkiančios įmonės) turi nuolat prie šių teisinių reikalavimų prisitaikyti. Didėjant teisiniams reikalavimams finansinių paslaugų srityje ir norint užkirsti kelią finansiniams nusikaltimams, finansų rinkos dalyviai proporcingai didina resursus teisės aktų atitikties funkcijai užtikrinti. Pavyzdžiui, 2016 metais bankai išleido apie 100 milijardų JAV dolerių teisės aktų atitikties funkcijai

¹⁰⁴ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB santrauka [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum:230804_1>.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ KING, C., WALKER, C., GURULÉ, J. *The Palgrave Handbook of Criminal and Terrorism Financing Law*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 15.

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 33.

užtikrinti ir yra matoma bendra šių išlaidų didėjimo tendencija¹⁰⁸. Kadangi *FinTech* įmonės yra paremtos technologijų idėjomis, pinigų plovimo bei teroristų finansavimo prevencijai keliami reikalavimai įgyvendinami pasitelkiant automatizaciją, paslaugos teikiamos iš kitų jurisdikcijų, todėl dažnai kyla atitikties teisės aktų reikalavimams iššūkiai. Dėl šių priežasčių yra būtina analizuoti Lietuvoje bei Europos Sąjungoje esantį pinigų plovimo ir teroristų finansavimo teisinį reglamentavimą bei ištirti principo „Pažink savo klientą“ srityje kylančias problemas (konkrečiai, nuotolinį tapatybės nustatymą ir kylančių rizikų vertinimą) ir palyginti kokiomis teisinėmis priemonėmis jos yra sprendžiamos Lietuvoje bei Jungtinėje Karalystėje.

2.1. Reguliavimas Europos Sąjungoje

Pinigų plovimo teisinio reglamentavimo ištakos Europos Sąjungoje randamos FATF rekomendacijose. FATF organizacija suformuota 1989 metais Didžiojo septyneto sprendimu¹⁰⁹ ir būtent FATF formuoja pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos standartus¹¹⁰, kurie taikomi globaliu mastu. Pirmoji kovos su pinigų plovimu direktyva buvo priimta 1991 metais, kuri įgyvendino Europos Sąjungos teisėje pirmąsias 40 FATF rekomendacijų dėl kovos su pinigų plovimu¹¹¹. Nuo pirmosios direktyvos priėmimo jau yra praėję beveik trisdešimt metų ir šiuo metu pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją Europos Sąjungoje yra Ketvirtoji kovos su pinigų plovimu direktyva¹¹² bei Penktoji kovos su pinigų plovimu direktyva¹¹³ ir Lėšų pervedimo reglamentas¹¹⁴. Būtent pastarosios dvi direktyvos ir bus apžvelgiamos toliau dėl savo svarbos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje Europos Sąjungos lygiu.

¹⁰⁸ LYNN, T., MOONEY, J.G., ROSATI, P., CUMMINS, M. *Disrupting Finance: FinTech and Strategy in the 21st Century*. Palgrave Pivot, 2019, p. 160.

¹⁰⁹ WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018, p. 143.

¹¹⁰ KING, C., WALKER, C., GURULÉ, J. *The Palgrave Handbook of Criminal and Terrorism Financing Law*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 15.

¹¹¹ WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018, p. 143.

¹¹² 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OL, 2015 L 141/73, preambulės 4 punktas.

¹¹³ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES. OL, 2018 L 156/43.

¹¹⁴ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/847 dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas, ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1781/2006. OL, 2015 L 141/1.

2.1.1. Ketvirtoji kovos su pinigų plovimu direktyva

Siekiant įtvirtinti aukščiausius kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu standartus Europos Sąjungos lygiu, 2015 metais buvo priimta Ketvirtoji kovos su pinigų plovimu direktyva. Kadangi pinigų plovimas ir teroristų finansavimas dažnai yra vykdomas tarptautiniu mastu ir problema yra ne vien Europos Sąjungos, bet ir viso pasaulio kontekste, ši direktyva pabrėžia darbe minėtų 2012 metų FATF patvirtintų Tarptautinių kovos su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ir ginklų platinimu standartų svarbą ir taikymą Europos Sąjungoje¹¹⁵.

Ketvirtoji kovos su pinigų plovimu direktyva yra laikoma pagrindine teisine priemone, kuria yra užkertamas kelias pinigų plovimui ir teroristų finansavimui Europos Sąjungos finansų sistemoje. Direktyvoje nustatoma tokia teisinė sistema, kuri padeda atpažinti, suprasti ir mažinti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką¹¹⁶. Galima išskirti šiuos svarbiausius Ketvirtosios kovos su pinigų plovimu direktyvos pakeitimus:

- (i) bendradarbiavimo tarp nacionalinių valdžios institucijų sustiprinimas;
- (ii) įtvirtintas tikslingesnis rizika grindžiamas požiūris¹¹⁷;
- (iii) išplėsta direktyvos taikymo sritis sumažinant atliekamų ar gaunamų mokėjimų grynaisiais pinigais ribą nuo 15 000 eurų iki 10 000 eurų sumos bei įtraukiant lošimo paslaugų teikėjus; taip pat
- (iv) mokesčių nusikaltimų priskyrimas prie pirminių nusikaltimų¹¹⁸.

D. Siclari knygoje apie Ketvirtosios kovos su pinigų plovimu direktyvos perspektyvas pabrėžia rizika grindžiamo požiūrio svarbą¹¹⁹. Autorius pastebi, kad direktyva įtvirtina veiksmų lygius ir rūšis, kuriuos privalo vykdyti tiek valstybės narės, tiek ir priežiūros institucijos bei įmonės. Šie veiksmų lygiai ir rūšys turi skirtis atsižvelgiant į rizikos pobūdį ir sunkumą tam tikruose sektoriuose ir jurisdikcijose, nustatant ar patikslinant situacijas, kai supaprastintas klientų tapatybės nustatymas būtų tinkamas taikyti, taip pat atvejus, kai yra privaloma taikyti sustiprintą klientų tapatybės

¹¹⁵ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OL, 2015 L 141/73.

¹¹⁶ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES. OL, 2018 L 156/43, preambulės 1 punktas.

¹¹⁷ KING, C., WALKER, C., GURULÉ, J. *The Palgrave Handbook of Criminal and Terrorism Financing Law*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 42.

¹¹⁸ *Ibid.*, p. 41.

¹¹⁹ SICLARI, D. *The New Anti-Money Laundering Law: First Perspectives on the 4th European Union Directive*. Palgrave Macmillan, 2016, p 2.

nustatymą¹²⁰. Taigi, matoma, kad su Ketvirtąja kovos su pinigų plovimu direktyva griežtėja pinigų plovimo prevencijos teisinis reglamentavimas, tačiau tuo pat ir yra įtvirtinamas rizika grindžiamo požiūris, kuris bendrąja prasme, kaip jau darbe minėta, yra iš prigimties lankstesnis už taisyklėmis grindžiamą požiūrį.

2.1.2. Penktoji kovos su pinigų plovimu direktyva ir Europos priežiūros institucijų gairės

Ketvirtąją kovos su pinigų plovimu direktyvą iš dalies keičia 2018 metais priimta Penktoji kovos su pinigų plovimu direktyva¹²¹. Ši direktyva buvo priimta po 2016 metais vykusių teroristų išpuolių Europoje ir naujoji direktyva numato griežtesnes pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos taisykles Europos Sąjungoje. Konkrečiai, ši direktyva:

- (i) išplečia direktyvos taikymo sritį (t.y. taikoma visiems asmenims, teikiantiems mokesčių konsultavimo paslaugas; taip pat nekilnojamojo turto agentams, veikiantiems kaip tarpininkams, kai jie nuomoja nekilnojamąjį turtą, kurio mėnesinė nuomos kaina siekia 10 000 eurų; bei asmenims prekiaujantiems meno kūriniais, kai sandorių vertė siekia 10 000 eurų);
- (ii) sprendžia problemas susijusias su išankstinio mokėjimo kortelėmis (t.y. tapatybės nustatymo ribą išankstinio mokėjimo kortelių savininkams sumažinant nuo 250 eurų iki 150 eurų);
- (iii) sprendžia problemas susijusias su virtualiomis valiutomis (t.y. finansinės žvalgybos padaliniai įgaliojami gauti informaciją, leidžiančią nustatyti virtualios valiutos savininko tapatybę);
- (iv) stiprina bendradarbiavimą tarp finansinės žvalgybos padalinių; bei
- (v) įpareigoja teikti prieigą prie informacijos apie tikruosius savininkus¹²².

Be aukščiau minėtų direktyvų, taip pat didelę reikšmę pinigų plovimo ir teroristų prevencijoje tiek visos Europos Sąjungos, tiek ir Lietuvos lygiu turi Europos priežiūros

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES. OL, 2018 L 156/43.

¹²² 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB santrauka [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum:230804_1>.

institucijos gairės susijusios su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija. Konkrečiai, šios Europos priežiūros institucijų gairės yra aktualiausios pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje:

- (i) dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo¹²³;
- (ii) dėl priemonių, kurių turėtų imtis mokėjimo paslaugų teikėjai, kad nustatytų, ar netrūksta informacijos apie mokėtoją ar gavėją, ar ji yra išsami¹²⁴;
- (iii) dėl rizika grindžiamo kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priežiūros metodo savybių ir veiksmų, kurių kompetentingos institucijos turėtų imtis vykdydamos rizika grindžiamą priežiūrą¹²⁵.

Šie Europos Sąjungos lygiu priimti teisės aktai (tiek direktyvos, tiek Europos priežiūros institucijų gairės) yra labai svarbūs ir Lietuvos lygiu, kadangi Lietuvos teisės aktai perkelia direktyvas į savo nacionalinius teisės aktus, o gairėmis remiasi Lietuvos bankas priimdamas nutarimus dėl poįstatyminių teisės aktų dėl pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos¹²⁶. Taip pat abi direktyvas yra persikėlusios ir Jungtinė Karalystė į savo nacionalinius teisės aktus, taip pat Jungtinė Karalystė remiasi ir Europos priežiūros institucijų gairėmis.

Taigi, galima daryti išvadą, kad Europos Sąjungos teisės aktai pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos kontekste yra labai reikšmingi tiek Europos Sąjungoje, tiek Jungtinei Karalystei, jau išstojusiai iš Europos Sąjungos, tiek ir Lietuvai. Taip pat matoma šių teisės aktų griežtėjimo tendencija. Lietuvos ir Jungtinės Karalystės pinigų

¹²³ Europos priežiūros institucijų gairės pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo ir dėl veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais verslo santykiais ir pavieniais sandoriais susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką [interaktyvus]. 2018, JC 2017 37 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Guidelines_on_Risk_Factors_LT_04-01-2018.pdf>.

¹²⁴ Europos priežiūros institucijų gairės pagal Reglamento (ES) Nr. 2015/847 25 straipsnį dėl priemonių, kurių turėtų imtis mokėjimo paslaugų teikėjai, kad nustatytų, ar netrūksta informacijos apie mokėtoją ar gavėją arba ar ji yra neišsami, ir procedūrų, kurias jie turėtų įdiegti, kad valdytų lėšų pervedimą, kai trūksta reikalaujamos informacijos [interaktyvus]. 2018, JC/GL/2017/16 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Joint_Guidelines_to_prevent_TF_and_ML_in_electronic_fund_transfers_LT_16-01-2018.pdf>.

¹²⁵ Europos priežiūros institucijų gairės dėl rizika grindžiamo kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priežiūros metodo savybių ir veiksmų, kurių kompetentingos institucijos turėtų imtis vykdydamos rizika grindžiamą priežiūrą [interaktyvus]. 2017, ESAs 2016 72 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Joint_Guidelines_to_prevent_TF_and_ML_in_electronic_fund_transfers_LT_16-01-2018.pdf>.

¹²⁶ Pavyzdžiui, 2015 m. vasario 12 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-17 dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui (*Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 2400) pagal 2020 m. sausio 30 d. Lietuvos banko valdybos nutarimą Nr. 03-15 buvo išdėstytas nauja redakcija būtent atsižvelgiant į Europos priežiūros institucijų gaires dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo ((i) punktas aukščiau).

plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos teisinio reglamentavimo pasirinkti aspektai bus analizuojamas toliau šiame darbe.

2.2. Reguliavimas Lietuvoje

Pagrindiniai teisės aktai kuriais Lietuvoje yra reguliuojamas teisinis reglamentavimas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje yra šie: (i) Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (toliau – „PPTFPĮ“)¹²⁷; (ii) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas¹²⁸; (iii) Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos, Lietuvos banko bei kitų institucijų priimami teisės aktai.

Analizuojant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos reglamentavimą Lietuvoje, be aukščiau pateiktų pagrindinių teisės aktų, labai svarbu apžvelgti vaidmenų pasidalijimą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje tarp valstybės institucijų turinčių skirtingas kompetencijas bei finansų rinkos dalyvių ir išskirti tas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sritis, kuriose Lietuva galėtų tobulėti.

2018 metų gruodžio mėnesio Europos Tarybos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ekspertų organizacijos *MONEYVAL* Lietuvos vertinimo ataskaitoje (toliau – „*MONEYVAL* ataskaita“)¹²⁹ pateikiamas išsamus Lietuvos atitiktis pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje vertinimas. Ataskaita patvirtina pirmoje šio darbo dalyje jau aptartą finansinių technologijų reikšmę Lietuvai ir institucijų skatinimą palankia teisinei aplinkai: vertintojai teigia, kad „*Lietuvos bankas pastaraisiais metais kuria palankią reguliacinę aplinką užsienio FinTech įmonėms, siekiant pritraukti užsienio finansines institucijas ir FinTech startuolius į Lietuvą*“¹³⁰.

Tačiau vertinimo grupė ataskaitoje atkreipia dėmesį į sritis, kuriose Lietuva turėtų tobulėti. Pavyzdžiui, vertintojai finansines technologijas ir patį technologijų naudojimą priskyrė didesnės rizikos sritims, kurias reikia analizuoti plačiau ir nustatė, kad „*šiuo metu Lietuvoje yra labai mažai prieinamos informacijos apie FinTech plėtrą ir šiuo metu galiojančią teisinio reguliavimo sistemą*“¹³¹. Ataskaitoje taip pat pabrėžta, kad „*nors nacionalinės rizikos vertintojai identifikuoja technologijų naudojimą atliekant pinigų*

¹²⁷ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

¹²⁹ Europos Tarybos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ekspertų organizacijos *MONEYVAL* Lietuvos vertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/committee-of-experts-on-the-evaluation-of-anti-money-laundering-measur/16809247ed>>.

¹³⁰ *Ibid.*, p. 22.

¹³¹ *Ibid.* p. 20.

*pavedimus kaip aukštos rizikos prioritetinę sritį finansų sektoriuje, jie neįvardija nei kurios konkrečiai technologijos yra ypač rizikingos, nei šios problemos masto*¹³². Todėl turėtų būti atkreiptas dėmesys į konkrečių technologijų išskyrimą (t.y. kurios tiksliai yra ypač rizikingos), taip pat nurodyti šios problemos mastą.

Be to, norint apžvelgti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos reguliavimą, labai svarbu nustatyti kokios valstybės institucijos dalyvauja ir kokį vaidmenį kiekviena iš jų atlieka užtikrinant pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją Lietuvoje. Remiantis *MONEYVAL* ataskaita¹³³ ir PPTFPĮ¹³⁴, galima išskirti lentelėje žemiau sistemiškai suklasifikuotas (t.y. teisėsaugos, teisines, priežiūros bei visas kitas) institucijas, turinčias skirtingas kompetencijas, susijusias su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo (toliau – „PP / TF“) prevencija.

1) TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOS	PP / TF PREVENCIJOS FUNKCIJA
Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – „FNTT“)	Centrinė institucija atsakinga už informacijos, susijusios su PP / TF prevencijos gavimą, analizę ir sklaidą. Tvirtina nurodymus, kuriais siekiama užkirsti kelią PP / TF, prižiūri finansų įstaigų ir kitų įpareigotųjų subjektų veiklą, susijusią su PP / TF prevencija, teikia jiems metodinę pagalbą. Finansų rinkų dalyvių kontekste – analizuoja šių dalyvių pranešimus apie įtartinas pinigines operacijas ir perduoda informaciją apie galimą nusikalstamą veiklą / nustatytus teisės aktų pažeidimų požymius kompetentingoms institucijoms.
Lietuvos Respublikos prokuratūra	Organizuoja ir vadovauja ikiteisminiams tyrimams dėl PP / TF nusikaltimų.
Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas	Žvalgybos tarnyba atsakinga už teroristų finansavimo prevenciją. Renka bei analizuoja informaciją, susijusią su teroristų finansavimu, taip pat teikia informaciją apie galimus

¹³² *Ibid.*

¹³³ Europos Tarybos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ekspertų organizacijos *MONEYVAL* Lietuvos vertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2018, p. 23-25 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/committee-of-experts-on-the-evaluation-of-anti-money-laundering-measur/16809247ed>>.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502, 3-6, 12, 21, 32, 47 straipsniai.

	teroristų finansavimo atpažinimo kriterijus.
2) TEISINĖS INSTITUCIJOS	PP / TF PREVENCIJOS FUNKCIJA
Lietuvos teismai	Aiškina teisės aktus susijusius su PP / TF prevencija, nagrinėja bylas dėl PP / TF nusikaltimų bei skundus ir prašymus susijusius su PP / TF prevencija (pavyzdžiui, skundus dėl priežiūros institucijų sprendimų; prašymus ir skundus dėl teismo leidimo išdavimo priežiūros institucijų rengiamų patikrinimų metu gauti informaciją apie abonentus / registruotus elektroninių ryšių paslaugų naudotojus, su jais susijusius srauto duomenis bei elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinį iš elektroninių ryšių tinklų / viešųjų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų).
Lietuvos advokatūra	Atsakinga už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą advokatų ir advokatų padėjėjų veiklai.
Lietuvos notarų rūmai	Atsakingi už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą notarų veiklai.
3) PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOS	PP / TF PREVENCIJOS FUNKCIJA
Lietuvos bankas	Išduoda leidimus ir licencijas finansų rinkos dalyviams (įvertinęs pasiruošimą PP / TF prevencijos srityje), tvirtina nurodymus, kuriais siekiama užkirsti kelią PP / TF, prižiūri veiklą, susijusią su PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimu (t.y. prižiūri, ar finansų rinkos dalyviai turi tinkamą PP / TF prevencijos sistemą ir yra pasirengę užtikrinti PP / TF prevencijos funkciją), konsultuoja PP / TF prevencijos nurodymų įgyvendinimo klausimais bei taiko sankcijas, jeigu yra nustatomi pažeidimai.
4) KITOS INSTITUCIJOS	PP / TF PREVENCIJOS FUNKCIJA

Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos	Atlieka įvežamų į Lietuvą / išvežamų iš Lietuvos grynujų pinigų sumų kontrolę.
Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos	Atsakinga už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą asmenų, kurie verčiasi veikla, susijusia su prekyba kilnojamosiomis kultūros vertybėmis / antikvariniais daiktais veiklai.
Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos	Bendradarbiauja su FNTT keičiantis informacija ir teikiant duomenis, pranešant apie įtartinus veiklas, kai galima įtarti PP / TF.
Lošimų priežiūros tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos	Atsakinga už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą azartinių lošimų ir loterijas organizuojančių bendrovių veiklai.
Lietuvos auditorių rūmai	Atsakingi už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą auditorių veiklai.
Lietuvos antstolių rūmai	Atsakingi už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą antstolių ir antstolio atstovų veiklai.
Lietuvos prabavimo rūmai	Atsakingi už PP / TF prevencijos priemonių įgyvendinimo priežiūrą asmenų, kurie verčiasi ūkine komercine veikla, susijusia su prekyba brangakmeniais / tauriaisiais metalais veiklai.
Registru centras	Atsakingas už pagrindinių valstybinių registru administravimą, kuriuose kaupiami duomenys apie juridinių asmenų dalyvius (PP / TF prevencijos kontekste tai yra svarbu, pavyzdžiui, nustatant naudos gavėjo tapatybę).

Iš lentelėje pateiktų institucijų ir nurodytų jų funkcijų PP / TF prevencijos srityje, matoma, jog nors institucijų prisidedančių prie PP / TF prevencijos užtikrinimo Lietuvoje galima išskirti nemažai (penkiolika), tačiau jų kompetencijos ir įgaliojimai skiriasi. Kaip pagrindines valstybės institucijas įgyvendinančias PP / TF prevencijos užtikrinimą galima išskirti FNTT bei Lietuvos banką, kadangi jos kontroliuoja didžiausią kiekį subjektų, kuriems yra taikomas PP / TF prevencijos reikalavimai. Taip pat šioms institucijoms yra

priskiriamos plačiausios kompetencijos ir įgaliojimai PP / TF prevencijos srityje (pavyzdžiui, skirti baudas finansų įstaigai ar užsienio finansų įstaigos filialui¹³⁵).

Pagrindinis teisės aktas reguliuojantis FNTT veiklą yra Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas¹³⁶. FNTT direktorius įsakymais finansų rinkos dalyviams nustato konkrečias taisykles, kaip PP / TF prevencija turi būti užtikrinama¹³⁷.

Taip pat analizuojant institucijas, kurios yra svarbios PP / TF prevencijos kontekste Lietuvoje, svarbu paminėti, kad institucijoms taisyklės yra griežtinamos. PPTFPĮ redakcija galiojanti nuo 2020 metų sausio 10 dienos (kuri perkėlė Penktos kovos su pinigų plovimu direktyvą) įtvirtino daugiau reikalavimų institucijoms. Pavyzdžiui, įgyvendinant Penktosios kovos su pinigų plovimu direktyvos 1 straipsnio 22 punktą, PPTFPĮ 4 straipsnio 13-15 dalys numato papildomas reikalavimus Lietuvos advokatūrai, Lietuvos notarų rūmams, Lietuvos auditorių rūmams, Lietuvos antstolių rūmams ir Lietuvos prabavimo rūmams. Jos privalo kaupti ir viešai skelbti:

- (i) pagal kompetenciją atliktų patikrinimų skaičių per metus (kartu su rezultatų aprašymu);
- (ii) FNTT perduotų nagrinėti patikrinimų dokumentų (kartu su atliktų patikrinimų išvadomis);
- (iii) sprendimų dėl poveikio priemonių, taikytų dėl PPTFPĮ nuostatų pažeidimų, skaičių per metus; bei
- (iv) gautų pranešimų dėl PPTFPĮ nuostatų pažeidimų skaičių per metus.

Lietuvos advokatūra be aukščiau nurodytų duomenų, privalo papildomai kaupti ir viešai skelbti statistinius duomenis apie gautų pranešimų apie įtartinų piniginių operacijų / sandorių skaičių per metus ir taip pat tokių pranešimų, perduotų FNTT, skaičių per metus¹³⁸.

Apibendrinant, kaip pagrindines valstybines institucijas Lietuvoje PP / TF prevencijos srityje galima išskirti FNTT ir Lietuvos banką. Šios institucijos turi skirtingas kompetencijas PP / TF prevencijos srityje. Konkrečiai, Lietuvos bankas prižiūri finansų

¹³⁵ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502, 39 straipsnio 1 dalis.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 33-1250.

¹³⁷ Pavyzdžiui, vienas svarbiausių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje – 2016 m. lapkričio 30 d. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. V-314 dėl Techninių reikalavimų kliento tapatybės nustatymo procesui, kai tapatybė nustatoma nuotoliniu būdu, naudojantis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginio vaizdo perdavimą (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 27955.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502, 4 straipsnio 15 dalis.

rinkos dalyvių (tuo tarpu ir įmonių, kurios teikia finansines paslaugas pasitelkiant finansines technologijas) PP / TF prevencijos sistemos tinkamumą ir pasirengimą užtikrinti PP / TF prevencijos funkciją, o FNTT analizuoja gautus pranešimus apie įtartinas pinigines operacijas ir perduoda informaciją apie galimą nusikalstamą veiką kompetentingoms institucijoms. Be šių institucijų kompetencijos atskyrimo, svarbu paminėti, kad Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, yra matoma aiški PP / TF prevencijos reglamentavimo griežtinimo tendencija.

2.3. Principo „Pažink savo klientą“ (angl. *know your customer*) problematika

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija yra labai plati sritis apimanti tiek platų taikymo subjektų ratą, tiek ir institucijų, kurios dalyvauja šios srities užtikrinime bei reguliavime. Lietuvos bankas atlikdamas priežiūros funkcijas 2019 metų pabaigoje skyrė 880 000 eurų baudą finansų rinkos dalyviui dėl netinkamo pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikų vertinimo (pakankamos kliento pažinimo informacijos neužtikrinimo bei tinkamo klientų rizikos vertinimo metodo nebuvimo)¹³⁹. Todėl yra labai svarbu išskirti pagrindinius probleminius aspektus PP / TF prevencijos srityje ir juos išspręsti, kadangi tiek naujas finansų rinkos dalyvis privalo atitikti PP / TF prevencijos srityje keliamus teisinius reikalavimus, tiek jau dalyvaujantis rinkoje privalo sekti reikalavimų atnaujinimus ir savo sistemas pritaikyti prie jų.

Darbo autorės nuomone, finansų rinkos dalyviams didžiausia problematika PP / TF prevencijos reglamentavimo srityje kyla būtent iš „Pažink savo klientą“ (toliau – „KYC“) principo užtikrinimo. KYC principą apibrėžia Mokėjimų tarybos galimybių studija. Šioje studijoje teigiama, kad finansų rinkos dalyviams norint suprasti „kas yra jų klientas, kokia veikla jis užsiima, ir užtikrinti, kad kliento atliekamos operacijos atitinka jo vykdomos ekonominės veiklos sritį ir apimtį“¹⁴⁰, reikia užtikrinti pakankamą informacijos kiekį. Toliau darbe yra nagrinėjamos šios dvi KYC principo dalys: (i) nuotolinis atpažinimas; bei (ii) kylančių rizikų nustatymas.

¹³⁹ Lietuvos banko parengta informacija dėl Lietuvos banko valdybos nutarimų [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-banko-valdybos-nutarimai-154>>.

¹⁴⁰ Mokėjimų tarybos galimybių studija Kliento pažinimo (KYC) proceso optimizavimo galimybės Lietuvoje [interaktyvus]. 2019, p. 7 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/mokejimai/Apie-mokejimu-rinka/Mokejimu-taryba/KYC-proceso-optimizavimo-galimybes.pdf>>.

2.3.1. Nuotolinis atpažinimas

Vienas iš svarbiausių KYC principo aspektų yra tinkamas tapatybės nustatymas¹⁴¹. Finansinėms technologijoms užimant vis didesnę vietą finansų sektoriuje, tuo pačiu ir sparčiai technologijų plėtrai šiame sektoriuje, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos kontekste vis didesnę reikšmę turi būtent nuotolinis asmens tapatybės nustatymas. Tai patvirtintina Mokėjimų tarybos galimybių studija dėl naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių, kurioje teigiama, kad nuotolinis asmens tapatybės nustatymas yra labai svarbus praktinis ir teisinis institutas, kuris daro didelę įtaką visam nuotolinių finansinių paslaugų teikimui¹⁴².

Lietuvoje norint nustatyti kliento – fizinio asmens arba kliento – juridinio asmens atstovo ir naudos gavėjo tapatybę klientui fiziškai nedalyvaujant, šiuo metu yra pripažįstamos šios priemonės / būdai¹⁴³:

- (i) naudojimasis trečiųjų šalių informacija apie klientą ar naudos gavėją;
- (ii) naudojimasis Europos Sąjungoje išduotomis aukšto arba pakankamo saugumo užtikrinimo lygio elektroninės atpažinties priemonėmis;
- (iii) naudojimasis kvalifikuotu elektroniniu parašu;
- (iv) naudojimasis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginį vaizdo perdavimą vienu iš šių būdų: 1) tiesioginio vaizdo perdavimo metu užfiksuojant tapatybę patvirtinančią dokumentą / jį atitinkantį leidimą gyventi Lietuvoje originalas ir patvirtinant tapatybę bent pažangiuoju elektroniniu parašu; arba 2) tiesioginio vaizdo perdavimo metu užfiksuojant kliento veido atvaizdą ir asmens tapatybę patvirtinančio dokumento / jį atitinkančio leidimo gyventi Lietuvoje originalą;
- (v) mokėjimo pavedimo atlikimas kliento vardu į finansų įstaigos ar kito įpareigotojo subjekto sąskaitą pagal PPTFPĮ reikalavimus¹⁴⁴.

Iš aukščiau išvardintų būdų, labiausiai paplitęs yra (iv) būdas, kai tapatybė yra nustatoma naudojantis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginio vaizdo

¹⁴¹ Pavyzdžiui, Ketvirtoji kovos su pinigų plovimu direktyva „pateikė išsamesnių reikalavimų, susijusių su klientų tapatybės nustatymu ir patikrinimu, atvejais, kai didesnė pinigų plovimo ar teroristų finansavimo rizika gali pateisinti griežtesnes priemones, ir atvejais, kai mažesnė rizika gali pateisinti ne tokią griežtą kontrolę“ (preambulės 3 dalis).

¹⁴² Mokėjimų tarybos galimybių studija Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika [interaktyvus]. 2019, p. 9 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/mokejimai/Apie-mokejimu-rinka/Mokejimu-taryba/Naujos_tapatybes_patvirtinimo_priemones.pdf>.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502, 11 straipsnio 1 dalis.

¹⁴⁴ Tiksliau – pagal PPTFPĮ 11 straipsnio 1 dalies 5 punkto reikalavimus.

perdavimą. Būtent šiam būdai konkrečius reikalavimus nustato FNTT direktoriaus įsakymas¹⁴⁵. Šis įsakymas nurodo detalius (iv) būdo (detalizuojant konkrečius 1) ir 2) būdo) reikalavimus, kurių finansų rinkos dalyviai privalo laikytis, atliekant nuotolinį kliento atpažinimą. Vadinas, finansinių technologijų atveju, praktiškai visais atvejais šių reikalavimų turi būti laikomasi, kadangi dažniausiai būtent nuotoliniu būdu yra teikiamos finansinės paslaugos, kurios grindžiamos finansinėmis technologijomis.

Atvejais, kai kliento tapatybė gali būti nustatyta klientui fiziškai nedalyvaujant, yra galimi tik aukščiau sąraše numatytais būdais¹⁴⁶. Vadinas, aukščiau pateiktas priemonių, kurios gali būti naudojant nustatant klientų tapatybę, sąrašas yra baigtinis, nors tokio (t.y. baigtinio sąrašo nustatymo) reikalavimo nėra pateikta nei Ketvirtojoje, nei Penktojoje kovos su pinigų plovimu direktyvoje (priešingai, yra įtvirtintas reikalavimas užtikrinti tinkamas priemones¹⁴⁷).

Tokią pat išvadą pateikė ir Mokėjimų taryba 2019 metais išanalizavusi tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematiką¹⁴⁸. Konkrečiai – Mokėjimų taryba atsižvelgiant į tai, kad PPTFPĮ nustato baigtinį sąrašą, nurodo, kad „*nacionalinis reguliavimas iki šiol stokojo prisitaikymo techninei pažangai tradicijos, o šiuo metu egzistuojantis reguliavimas yra uždaro tipo*“¹⁴⁹. Taip pat pateikia rekomendaciją „*nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų laiku prisitaikyti prie nuotolinių mokėjimo paslaugų poreikių ir eksponentiškai besivystančių technologijų galimybių*“¹⁵⁰. Vadinas, dabartinis reglamentavimas sudaro gana nepalankų teisinį reglamentavimą nuotolinio klientų tapatybės nustatymo procese (ypač *FinTech* įmonėms, nes daugelis jų naudoja vien šį būdą, nekuriant galimybės tapatybę nustatyti klientui dalyvaujant fiziškai, o nustatant tapatybę būtent nuotoliniu būdu). Todėl galima daryti išvadą, kad finansų rinkai dinamiškai besikeičiant ir didėjant finansines

¹⁴⁵ 2016 m. lapkričio 30 d. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. V-314 dėl Techninių reikalavimų kliento tapatybės nustatymo procesui, kai tapatybė nustatoma nuotoliniu būdu, naudojantis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginio vaizdo perdavimą (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 27955.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502, 11 straipsnio 1 dalis.

¹⁴⁷ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OL, 2015 L 141/73, 13 straipsnio 4 dalis.

¹⁴⁸ Mokėjimų tarybos galimybių studija Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/mokejimai/Apie-mokejimu-rinka/Mokejimu-taryba/Naujos%20tapatybes%20patvirtinimo%20priemones.pdf>>.

¹⁴⁹ *Ibid.*, p. 10.

¹⁵⁰ *Ibid.*, p. 3.

technologijas naudojančių finansų rinkos dalyvių, reiktų nustatyti nebaigtinį sąrašą priemonių / būdų, kuriais galėtų naudotis finansų rinkos dalyviai.

Norint apžvelgti, kaip galėtų būti reglamentuojamas nuotolinis asmens atpažinimas Lietuvoje, kaip būtų galima patobulinti dabartinį reglamentavimą, reikia lyginti aukščiau nurodytą reglamentavimą su kitomis šalimis ir analizuoti galimus kitų jurisdikcijų pranašumas. Kaip jau minėta įžangoje, geriausias palyginimo objektas galėtų būti laikomas Jungtinės Karalystės jurisdikcija.

Pareiga tinkamai nustatyti kliento tapatybę Jungtinėje Karalystėje jau nuo 1993 metų yra centrinė PP / TF prevencijos reglamentavimo pareiga¹⁵¹. Ši pareiga toliau tęsiasi ir šiuo metu taip pat gali būti įvardijama kaip viena iš pagrindinių PP / TF prevencijos teisinio reglamentavimo pereių.

Jungtinėje Karalystėje pagrindinis teisės aktas reguliuojantis pinigų plovimą ir teroristų finansavimą yra „*Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017*“ (toliau – „MLR 2017“)¹⁵². Šie Jungtinės Karalystės MLR 2017 galėtų būti prilyginami Lietuvos PPTFPI (t.y. svarbiausias teisės aktas reglamentuojantis PP / TF prevenciją). Tačiau nei šiame, nei kitose Jungtinės Karalystės teisės aktuose konkrečių nuotolinės identifikacijos priemonių nėra nustatyta. Taip yra todėl, jog Jungtinė Karalystė pasirinko kitokį būdą kaip išspręsti nuotolinio identifikavimo problematiką, kuris apžvelgiamas toliau šiame darbo poskyryje.

Konkretūs reikalavimai dėl reikalingų tapatybės nustatymui ir patikrinimui dokumentų formų yra nustatyti „*Joint Money Laundering Steering Group*“ gairėse (toliau – „JMLSG gairės“)¹⁵³. Praktinius tapatybės nustatymo aspektus Jungtinės Karalystės PP / TF prevencijos reglamentavimo apžvelgia G. Walker. Autorius teigia, jog realybėje finansų rinkos dalyviai praktiškai susiduria su daugybę skirtingų rūšių klientų priklausant nuo verslo pobūdžio. PP / TF prevencijos režimas Jungtinėje Karalystėje užduotį nustatyti konkrečius kliento nustatymo reikalavimus perleido JMLSG. JMLSG gairių 5 skyrius pateikia konkrečias konsultacijas dėl reikalavimų klientų nustatymo kartu su įrodymų rūšimis, kuriuos finansų rinkos dalyvis turi surinkti nustatant kliento tapatybę¹⁵⁴.

¹⁵¹ WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018, p. 605.

¹⁵² *The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017*. No. 692 [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2017/692/contents>>.

¹⁵³ WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018, p. 606.

¹⁵⁴ *Ibid.*

JMLSG gairės pabrėžia pareigą laikytis rizika grindžiamo požiūrio nustatant klientų tapatybę¹⁵⁵, kuris jau buvo aptartas šiame darbe.

Vadinasi, Jungtinėje Karalystėje nėra sudaryto baigtinio sąrašo (kaip Lietuvoje) būdų, kaip galima tinkamai nuotoliniu būdu nustatyti kliento tapatybę. Nustatant klientų tapatybę Jungtinėje Karalystėje reikia laikytis rizika grindžiamo požiūrio, o Lietuvoje – yra nustatytos konkrečios detalios taisyklės, kaip galima nuotoliniu būdu nustatyti kliento tapatybę. Jungtinėje Karalystėje sukurtas teisinis reguliavimas kliento tapatybės nustatymo kontekste, šio darbo autorės nuomone, labiau atitinka Kovos su pinigų plovimu direktyvų tikslus, nei šiuo metu esančio Lietuvoje.

Iš šioje dalyje pateiktos analizės, galima daryti išvadą, jog Jungtinė Karalystė turi jurisdikcinį konkurencinį pranašumą prieš Lietuvą klientų identifikavimo apimtyje, kadangi nenumato baigtinio nuotolinio klientų identifikavimo sąrašo, tačiau tuo pat rizikas valdo kitokiomis priemonėmis (t.y. rizika grindžiamu požiūriu). Todėl ateityje norint ir toliau išlikti vienu iš *FinTech* centrų Europoje, Lietuvos teisiniam reglamentavimui šioje srityje gali būti aktualus Jungtinės Karalystės pavyzdys, kaip numatant mažiau detalių taisyklių, yra įmanoma suvaldyti rizikas remiantis rizika grindžiamu požiūriu.

2.3.2. Kylančių rizikų nustatymas

Kitas labai svarbus aspektas visiems finansų rinkos dalyviams (kartu ir įmonėms, kurios teikia finansines paslaugas pasitelkiant technologijas) yra kylančių lygių nustatymas (t.y. tiek kliento rizikos nustatymas, tiek finansų rinkos dalyvio savo rizikos vertinimas).

Kadangi asmenys gali dirbti keliose šalyse ar laikyti savo ekonominių interesų buvimo vietą keliose šalyse, pavyzdžiui, dirbant tarptautinėje organizacijoje, pats tapatybės apibrėžimas tampa vis mažiau suprantamu¹⁵⁶ ir dėl šios priežasties kliento rizikos lygio nustatymas tampa vis sudėtingesniu. Tiek Lietuvoje, tiek ir Jungtinėje Karalystėje yra nustatyti trys rizikos lygiai:

- (i) supaprastintas;
- (ii) paprastas;
- (iii) sustiprintas¹⁵⁷.

¹⁵⁵ *Ibid.*, p. 605.

¹⁵⁶ BLAKSTAD, S., ALLEN. R. *FinTech Revolution: Universal Inclusion in the New Financial Ecosystem*. Palgrave Macmillan, 2018, p. 301.

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502, 14 ir 15 straipsniai.

JMLSG gairių 4.8 paragrafe taip pat pažymėta, kad finansų rinkos dalyvių sprendimai dėl kliento pažinimo priemonių turi būti priimami atsižvelgiant į Europos priežiūros institucijų gaires dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo¹⁵⁸.

Greta klientų rizikos nustatymo, finansų rinkos dalyviai privalo turėti galimybę pademonstruoti kaip rizikos vertinimas yra atliekamas finansų rinkos dalyvio viduje, kuriame turėtų atsispindi kokių rūšių klientams finansų rinkos dalyviai teikia paslaugas¹⁵⁹. Šioje vietoje autorius G. Walker analizuoja būtent finansų rinkos dalyvių visos veiklos rizikos vertinimą. Šis visos veiklos rizikos vertinimas turi būti atliktas ir pagal Lietuvos teisės aktus. Konkretūs šio visos veiklos rizikos vertinimo reikalavimai yra įtvirtinti Lietuvos banko valdybos nutarimo Nr. 03-17 naujoje redakcijoje, kuri įsigaliojo 2020 metų kovo 1 dieną¹⁶⁰. Šio nutarimo 25 punktas įtvirtina pareigą finansų rinkos dalyviams tokį visos veiklos PP / TF rizikos vertinimą atlikti ne rečiau kaip kartą per metus ir (arba) įvykus reikšmingiems pokyčiams. Toks vertinimas turi būti proporcingas finansų rinkos dalyvio vykdomos veiklos mastui, taip pat pobūdžiui, teikiamoms paslaugoms ir (arba) produktams¹⁶¹.

Kaip jau minėta darbe, Jungtinėje Karalystėje įtvirtinta pareiga laikytis rizika grindžiamo požiūrio nustatant klientų tapatybes, o tai savaime lemia skirtingą kliento pažinimo lygį ir mastą, priklausant nuo konkretaus kliento pobūdžio, veiklos¹⁶². Pagal tai konkretus klientas yra priskiriamas į atitinkamą rizikos grupę. Taip pat labai svarbu, kad JMLSG gairės pabrėžia, kad jokia patikrinimų sistema negali aptikti ir užkirsti kelią PP / TF, tačiau tuo tarpu rizika grindžiamas požiūris padeda subalansuoti atskiriems finansų rinkos dalyviams ir jų klientams tenkančią išlaidų našta; realiai įvertinus grėsmę finansų rinkos dalyvio panaudojimo PP / TF¹⁶³. Šis rizika grindžiamas požiūris sutelkia pastangas ten, kur jos yra reikiamos ir gali daryti didžiausią poveikį¹⁶⁴.

¹⁵⁸ Europos priežiūros institucijų gairės pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo ir dėl veiksnų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais verslo santykiais ir pavieniais sandoriais susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką [interaktyvus]. 2018, JC 2017 37 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Guidelines_on_Risk_Factors_LT_04-01-2018.pdf>.

¹⁵⁹ WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018, p. 606.

¹⁶⁰ 2015 m. vasario 12 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-17 dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 2400, 5 skyrius.

¹⁶¹ *Ibid.*, 29 punktas.

¹⁶² *The Joint Money Laundering Steering Group Guidance* Prevention of money laundering / combating terrorist financing [interaktyvus]. 2017, par. 4.8 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://secureservercdn.net/160.153.138.163/a3a.8f7.myftpupload.com/wp-content/uploads/2019/09/Board_approved_final_Guidance_Part_I_December_17_CLEAN.pdf>.

¹⁶³ *Ibid.*, par. 4.9.

¹⁶⁴ *Ibid.*

Be to, aiškinamajame rašte dėl MLR 2017 pakeitimo teigiama, kad Jungtinėje Karalystėje yra virš 100 000 subjektų, kuriems taikomi PP / TF įstatymo reikalavimai klientų pažinimui ir rizikų valdymui¹⁶⁵. Tačiau šie reikalavimai nėra detalizuoti, tam kad šiems subjektams būtų suteikta teisė lanksčiai ir proporcingai pasirinkti priemones rizikai susijusiai su PP / TF prevencija efektyviai valdyti¹⁶⁶.

Šiuolaikinėje ekonomikoje, kai pasaulis yra glaudžiai bendradarbiaujantis, darosi vis sudėtingiau nustatyti konkrečias taisykles (detalų teisinį reglamentavimą), kurios būtų pritaikomas daugeliui *FinTech* įmonių, ir dėl šių reikalavimų nereiktų iš esmės keisti finansų rinkos dalyvių verslo pobūdžio, nes inovacijos ir technologijos vis keičiasi bei darosi vis sunkiau nustatyti bendrai pritaikomą teisinį reglamentavimą, todėl rizika grindžiamu principu, būtų galima atverti galimybes ir kitokiems būdams, tačiau šie būdai individualiai vertinant kiekvieną, neturėtų suteikti galimybių rizikų nevaldyti ar jas valdyti mažiau. Kadangi tiek klientų rizikos lygių nustatymas, tiek finansų rinkos dalyvių visos veiklos rizikos vertinimas yra vieni iš svarbiausių PP / TF prevencijos aspektų bendrai ir keliantys daug problematikos, jie yra ypač svarbūs ir įmonėms, kurios teikia finansines paslaugas pasitelkiant finansines technologijas, todėl į juos būtina atsižvelgti teikiant finansines paslaugas.

¹⁶⁵ *The Money Laundering and Terrorist Financing (Amendment) Regulations 2019* aiškinamasis raštas [interaktyvus]. 2019, Nr. 1511, 7.5 paragrafas [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2019/1511/pdfs/ukxiem_20191511_en.pdf>.

¹⁶⁶ *Ibid.*

3. GALIMYBĖS: INOVACIJOS

Aptarus teisinio reglamentavimo pagrindines rizikas, laikas analizuoti galimybes, sukurtas teisinio reglamentavimo, kurios padeda finansinių paslaugų, kurios teikiamos naudojantis finansinėmis technologijoms, vystymuisi, taip sukuriant konkurencingą rinką ir siūlant vartotojams palankias sąlygas. Būtent šį vaidmenį užima inovacijos. Šiuo metu galima išskirti dvi pagrindines inovacijas: bandomąją finansinių inovacijų aplinką (toliau – „bandomoji aplinka“) ir reguliavimo technologijas. Šioje dalyje jos ir bus analizuojamos, didžiausią dėmesį skiriant šių inovacijų apibūdinimui, tikslams ir palyginimui kitose valstybėse.

3.1. Bandomoji finansinių inovacijų aplinka (angl. *Sandbox*)

Prasidėjus finansinių technologijų revoliucijai¹⁶⁷, Europos Sąjungos institucijos pradėjo kurti palankią erdvę finansinėms inovacijoms. Tai atsispindi Europos priežiūros institucijų 2018 metų ataskaitoje (toliau – „ESAs ataskaita“)¹⁶⁸. Šių iniciatyvų tikslas yra glaudesnis bendradarbiavimas tarp reguliatorių ir kitų susijusių institucijų bei įmonių, kurios teikia finansinėmis technologijomis pagrįstas finansines paslaugas¹⁶⁹. Viena iš tokių iniciatyvų yra būtent ESAs ataskaitoje analizuojama bandomoji finansinių inovacijų aplinka, arba verčiant tiesiogiai (angl. *Sandbox*) – „*smėlio dėžė*“. Būtent bandomoji aplinka siekia reguliuojamoje aplinkoje išbandyti inovacijas ir suteikti galimybę įmonėms įvertinti, ar jos atitinka reguliavimo ir priežiūros keliamus reikalavimus¹⁷⁰, todėl yra labai aktuali finansinių paslaugų, teikiamų pasitelkiant finansines technologijas, teisiniam reguliavimui. Toliau darbe būtent ši inovacija ir bus analizuojama.

3.1.1. Bandomoji finansinių inovacijų aplinka Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje

Lietuvos banko bandomoji finansinių inovacijų aplinka apibrėžiama kaip „*visuma Lietuvos banko taikomų priemonių, kurios finansų rinkos dalyviams leidžia realioje aplinkoje laikinai diegti naudą visuomenei teikiančias finansines inovacijas, ribojant veiklos mastą ir taikant kitas vartotojų ir visuomenės interesus apsaugančias priemones,*

¹⁶⁷ Turima omenyje BLAKSTAD, S., ALLEN. R. *FinTech Revolution: Universal Inclusion in the New Financial Ecosystem* (Palgrave Macmillan, 2018) minima finansinių technologijų revoliucija.

¹⁶⁸ Europos priežiūros institucijų ataskaita *FinTech: Regulatory sandboxes and innovation hubs* [interaktyvus]. 2018, p. 5 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eba.europa.eu/esas-publish-joint-report-on-regulatory-sandboxes-and-innovation-hubs>>.

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Ibid.*, p. 16.

*Lietuvos bankui konsultuojant ir prižiūrint*¹⁷¹. Apibendrinant, tai yra sąlygų sudarymas finansų rinkos dalyviams išbandyti inovatyvius finansinius produktus ir verslo sprendimus realioje aplinkoje.

Finansų rinkos dalyvių, norinčių pasinaudoti šia inovacija, idėjos yra renkamos atsižvelgiant į šiuos penkis kriterijus:

- (i) inovatyvumas;
- (ii) nauda visuomenei;
- (iii) bandymo realioje aplinkoje reikalingumas;
- (iv) pasirengimas bandymui; bei
- (v) tikslas užsiimti finansinių paslaugų teikimu Lietuvoje¹⁷².

Lietuvos bankas išbandančius bandomąją aplinką finansų rinkos dalyvius prižiūri ir teikia konsultacijas dėl klausimų susijusių su produktų ir verslo sprendimų bandymu¹⁷³. Bandomosios aplinkos tikslas yra palankesnių sąlygų teikti finansines inovacijas Lietuvoje sudarymas, taip pat Lietuvos banko išankstinis šių inovacijų daromos įtakos vartotojams ir visai finansų sistemai įvertinimas bei galimos finansų rinkos teisinio reglamentavimo problematikos sprendimas¹⁷⁴.

Kaip jau minėta, bandomosios aplinkos esmė yra suteikti galimybę finansų rinkų dalyviams (tiek reguliuojamiems, tiek ir dar nereguliuojamiems) išbandyti inovatyvius finansinius produktus, finansines paslaugas ar verslo modelius prižiūrint nacionaliniam reguliatoriui, tačiau naudojantis bandomąją aplinką, reikia nepamiršti, jog tokie finansų rinkos dalyviai privalo laikytis Europos Sąjungos teisės reguliacinių reikalavimų¹⁷⁵.

Kaip ir Lietuvoje, taip ir Jungtinėje Karalystėje *Sandbox* gali naudotis tiek licencijuoti, tiek ir nelicencijuoti finansų rinkos dalyviai. Tokiems finansų rinkos dalyviams Jungtinėje Karalystėje yra suteikti šie bandymų privalumai:

- (i) galimybė išbandyti produktus ir paslaugas kontroliuojamoje aplinkoje;
- (ii) greitesnis pateikimas į rinką už galimai mažesnes išlaidas;
- (iii) parama nustatant tinkamas vartotojų apsaugos priemones, integruojant naujus produktus ir paslaugas į rinką;

¹⁷¹ 2018 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-166 dėl Lietuvos banko bandomosios finansinių inovacijų aplinkos aprašo patvirtinimo. *Teisės aktų registras*, 2018, Nr. 14729, 5.1 punktas.

¹⁷² Lietuvos banko parengta informacija dėl bandomosios finansinių inovacijų aplinkos (*Sandbox*) [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/bandomoji-finansiniu-inovaciju-aplinka-sandbox>>.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ 2018 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 03-166 dėl Lietuvos banko bandomosios finansinių inovacijų aplinkos aprašo patvirtinimo. *Teisės aktų registras*, 2018, Nr. 14729, 3 punktas.

¹⁷⁵ Europos priežiūros institucijų ataskaita *FinTech: Regulatory sandboxes and innovation hubs* [interaktyvus]. 2018, p. 5 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eba.europa.eu/esas-publish-joint-report-on-regulatory-sandboxes-and-innovation-hubs>>.

(iv) geresnės galimybės gauti finansavimą¹⁷⁶.

Jungtinės Karalystės Finansų rinkų priežiūros tarnyba (angl. *Financial Conduct Authority*) (toliau – „FCA“) mechanizmas suteikia šias lengvatas finansų rinkos dalyviams:

- (i) ribotas leidimas teikti paslaugas. Sukurta galimybė gauti ribotos veiklos leidimą tokioms įmonėms, kurios yra priimtose į bandomąją aplinką. Bet koks leidimas ar registracija bus riboti, kad būtų įgyvendinamos tik Jungtinės Karalystės finansų rinkos dalyvių priežiūros institucijos ir finansų rinkos dalyvio sutartos inovatyvios paslaugos. Tai turėtų padėti finansų rinkos dalyviams įvykdyti keliamus reikalavimus bei sumažinti laiko bei išlaidų sąnaudas atliekant bandymus. Tačiau už tokią ribotą veiklos leidimą pareiškėjas turėtų susimokėti paraiškos mokestį;
- (ii) individualios konsultacijos. Finansų rinkos dalyviui suteikiamos konsultacijos apie teisės aktų reikalavimus taikomus konkrečiam finansų rinkos dalyvio bandymui, atsižvelgiant būtent į jo specifiką ir individualius bruožus;
- (iii) taisyklių netaikymas arba jų pakeitimas. Priežiūros institucija gali netaikyti arba pakeisti tam tikras (nepagrįstai apsunkinančias) taisykles bandymo tikslams. Tačiau priežiūros institucija negali netaikyti nacionalinės arba tarptautinės teisės reikalavimų;
- (iv) raštai, kuriais drausminės priemonės nebūtų taikomos (angl. „*no enforcement action letters*“). Tais atvejais, kai negalima pritaikyti (ii) arba (iii) lengvatos, tačiau manoma, kad atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes ir bandomosios aplinkos charakteristikas, galima išduoti raštus, kuriais drausminės priemonės nebūtų taikomos. Priežiūros institucija supranta, kad gali kilti netikėtų problemų ir tokiais atvejais, nebūtų taikomos drausminės priemonės, jeigu bandymas būtų vykdomas pagal sutartas apimtis ir su vartotojais būtų elgiamasi sąžiningai. Tokie raštai galiotų tik bandomosios aplinkos testavimo metu, tik priežiūros institucijos (FCA) drausminėms priemonėms, taip pat šie raštai neapribotų jokių įsipareigojimų vartotojams;
- (v) neoficialios konsultacijos (angl. *informal steers*). FCA gali teikti neoficialias konsultacijas reguliaciniais klausimais dėl inovatyvių produktų arba verslo modelių, kurie yra ankstyvoje vystymo etape¹⁷⁷.

¹⁷⁶ Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie *Sandbox* įrankius [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regulatory-sandbox-tools>>.

¹⁷⁷ *Ibid.*

Taigi, matoma, kad šios inovacijos tikslai (galimybė išbandyti inovatyvius finansinius produktus ir verslo sprendimus realioje aplinkoje) bei subjektų ratas, kas gali naudotis bandomosiomis aplinkomis tiek Lietuvoje, tiek ir Jungtinėje Karalystėje nesiskiria (t.y. gali naudotis tiek reguliuojami, tiek ir dar nereguliuojami finansų rinkų dalyviai). Tačiau Jungtinėje Karalystėje bandomajai aplinkai yra sudaryta šiek tiek palankesnė teisinė aplinka nei Lietuvoje, kadangi lengvatų mechanizmas yra gana platus ir patrauklus įmonėms, kurios nori išsibandyti savo produktus kartu su priežiūros institucijos pagalba.

Kitų valstybių valdžios institucijos (pavyzdžiui, Australijos, Honkongo, Singapūro ir Kanados) taip pat yra sukūrusios novatoriškoms įmonėms skirtas eksperimentavimo sistemas – apribotas bandomąsias reglamentavimo aplinkas¹⁷⁸, tačiau šiame darbe nėra analizuojamos dėl apibrėžtos darbo objekto apimties.

3.1.2. Globali (pasaulinė) bandomoji aplinka

2018 metų pradžioje FCA pasiūlė sukurti pasaulinę bandomąją aplinką. Idėja buvo plėtojama ir tais pačiais metais buvo įkurtas Pasaulinis finansinių inovacijų tinklas (angl. *Global Financial Innovation Network*) (toliau – „GFIN“), kuris oficialiai pradėjo veiklą 2019 metų pradžioje¹⁷⁹. Šiam tinklui vadovauja ir pirmininkauja būtent FCA, Pasauliniam finansinių inovacijų tinklui priklauso ir Lietuvos bankas. GFIN pagrindinės funkcijos yra šios:

- (i) veikti kaip reguliatorių tinklui bendradarbiaujant ir dalinantis patirtimis susijusiomis su inovacijomis bei teikti prieinamą reguliacinę informaciją įmonėms (finansų rinkos dalyviams);
- (ii) sukurti bendro *RegTech* darbo ir dalijimosi žiniomis forumą;
- (iii) suteikti įmonėms (finansų rinkos dalyviams) aplinką, kurioje būtų galima išbandyti tarpvalstybinius sprendimus¹⁸⁰.

Šiuo metu svarbiausias GFIN vykdomas uždavinys yra tarpvalstybinio elemento testavimas vykdant bandomąją aplinką. 2020 metų sausio mėnesio GFIN ataskaitos dėl

¹⁷⁸ Europos Komisijos parengtas komunikatas COM(2018) 109 final. „*FinTech*“ srities veiksmų planas: konkurencingesnis ir novatoriškesnis Europos finansų sektorius. 2018, p. 4 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6793c578-22e6-11e8-ac73-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF>.

¹⁷⁹ Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie GFIN [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/global-financial-innovation-network>>.

¹⁸⁰ *Ibid.*

bandymų aplinkos testavimo keliose jurisdikcijose rezultatai parodė, kad aštuonios atrinktos įmonės, kurios pradėjo testavimus keliose jurisdikcijose nesukūrė testavimo plano, kuris atitiktų kiekvienos iš jurisdikcijų kriterijus. Šios įmonės vis dar vysto idėjas ir nėra pasiruošusios bandomajai aplinkai, taip pat trūksta oficialios partnerystės¹⁸¹. Tačiau GFiN sprendžia aptiktas problemas (pavyzdžiui, vieno informacijos šaltinio, susijusio su testavimo teikiamo keliose jurisdikcijose nebuvimą – informacija bus pateikta GFiN puslapyje¹⁸²), ir išsprendusi pastebėtas problemas priims naujas paraiškas tarpvalstybinės bandomosios aplinkos testavimui.

Europos priežiūros institucijos paskelbė ataskaitą dėl reguliacinių bandomųjų aplinkų reguliavimo¹⁸³. Europos priežiūros institucijoms išanalizavus Europos bandomąsias aplinkas, buvo parengtas gerosios praktikos rinkinys. Šiuo siekiama:

- (i) skatinti bendrosios rinkos nuoseklumą kuriant bandomąsias aplinkas bei jas plėtojant;
- (ii) skatinti reguliavimo bei priežiūros, susijusių su bandomosiomis aplinkomis, aiškumą; ir
- (iii) lengvinti bendradarbiavimą tarp nacionalinių valdžios institucijų, įskaitant vartotojų bei duomenų apsaugos institucijas¹⁸⁴.

Apibendrinant, galima teigti, kad nors ir yra iškelta ir plėtojama pasaulinės (globalios) bandomosios aplinkos idėja, dėl šios inovacijos skirtingo valstybių reglamentavimo, kol kas tarpvalstybinė bandomoji aplinka dar negali veikti. Labiausiai šiame reglamentavime trūksta oficialios partnerystės ir tarpusavio bendradarbiavimo tarp valstybių.

3.2. Reguliavimo technologijos (angl. *RegTech*)

Be bandomosios aplinkos kaip labai svarbios inovacijos *FinTech* srityje, taip pat galima išskirti kitą inovaciją – reguliavimo technologijas. Šiuo metu prižiūrimiems finansų rinkos dalyviams taikomi ataskaitų teikimo reikalavimai tampa vis sudėtingesni ir reikalaujantys daug laiko ir resursų. Tokių reikalavimų užtikrinimas gali būti labai sunkus ir užtrunkantis ilgą laiko tarpą, kadangi teisės aktų reikalavimų atitiktį (tarp jų ir teisingą

¹⁸¹ Pasaulinio finansinių inovacijų tinklo ataskaita dėl tarpvalstybinio bandomosios aplinkos testavimo [interaktyvus]. 2020, p. 2 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.thegfin.com/crossborder-testing>>.

¹⁸² *Ibid.*, p. 6.

¹⁸³ Europos priežiūros institucijų ataskaita *FinTech: Regulatory sandboxes and innovation hubs* [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eba.europa.eu/esas-publish-joint-report-on-regulatory-sandboxes-and-innovation-hubs>>.

¹⁸⁴ *Ibid.*

ataskaitų teikimą) gali būti labai sunku automatizuoti¹⁸⁵. Vien tik Jungtinėje Karalystėje apie 60 000 finansų rinkos dalyvių turi įgyvendinti keliamus ataskaitų teikimo reikalavimus, kuriuos supranta ir įgyvendina finansų rinkos dalyviai skirtingai, taip yra todėl, kad nėra vienos bendros duomenų teikimo sistemos¹⁸⁶. Ši užduotis dar sunkesnė tarptautinėms įmonėms. Tokioms įmonėms dažnai taikomi keli reguliavimo režimai, todėl jie gali turėti pateikti skirtingas ataskaitas kiekvienam reguliuotojui atskirai, net tada kai pagrindiniai duomenys reikalaujamose ataskaitose yra panašūs¹⁸⁷. Todėl kita inovacija – reguliavimo technologijos – yra sukurta spręsti būtent šiai problematikai.

3.2.1. Reguliavimo technologijos Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje

Lietuvos bankas reguliavimo technologijas apibrėžia kaip „*inovatyvius finansų sistemos reguliavimo procesuose taikomus technologinius sprendimus*“¹⁸⁸. Taip pat Lietuvos bankas kaip pagrindinį reguliavimo technologijų tikslą nurodo reguliavimo efektyvumo, pasitelkiant skaitmenizacijos atitikties ir ataskaitų teikimo procesuose didinimą¹⁸⁹. Vadinas, šių reguliavimo technologijų esmė yra technologijų panaudojimas atitikties ir ataskaitų teikimo procesuose.

Lietuvos bankas, kaip finansų rinkos dalyvių priežiūros institucija bei reguliatorius, kartu atlieka svarbų vaidmenį reguliavimo technologijų srityje plėtojant:

- (i) skatina reguliavimo technologijų sprendimų inicijavimą ir taikymą Lietuvoje;
- (ii) tvirtina reguliavimo technologijų sprendimus, kaip atitinkančius reguliavimo reikalavimus, bei skelbia informaciją apie patvirtintus sprendimus; ir
- (iii) taiko reguliavimo technologijų sprendimus teikiant ataskaitas bei atliekant kitas funkcijas¹⁹⁰.

Lietuvos bankas šiuo metu įgyvendina reguliavimo technologijų projektą. Būtent dėl trečiosios funkcijos (siekiant sumažinti finansų rinkos dalyviams teikiamų ataskaitų krūvį), dvi įmonės kuria ir bando naujus sprendimus, kuriais siekiama palengvinti

¹⁸⁵ Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta skaitmeninio reguliavimo ataskaitų teikimo antro etapo: perspektyvumo įvertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2019, p. 6 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/publication/discussion/digital-regulatory-reporting-pilot-phase-2-viability-assessment.pdf>>.

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ *Ibid.*

¹⁸⁸ Lietuvos banko parengta informacija dėl reguliavimo technologijos [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/reguliavimo-technologijos-regtech>>.

¹⁸⁹ *Ibid.*

¹⁹⁰ *Ibid.*

(automatizuoti) finansų rinkos dalyvių ataskaitų teikimą priežiūros institucijai (t.y. duomenys gauti operacijų metu bus automatiškai ir vienodu formatu siunčiami priežiūros institucijai tiesiai iš finansų rinkos dalyvių)¹⁹¹. Šis sprendimas būtų naudingas tiek finansų rinkos dalyviams (kadangi automatizuotų procesus), tiek ir priežiūros institucijai (kadangi gaunami duomenys iš visų dalyvių būtų pateikiami vienodai, negalėtų būtų skirtingai interpretuojami).

Praktiškai, šiuo metu finansų rinkos dalyviai teikia ataskaitas Lietuvos bankui mechaniškai ir tuomet Lietuvos bankas apdoroja informaciją¹⁹². Reguliavimo technologijų sprendimas siūlo automatiškai finansų rinkos dalyviams teikti informaciją per API sąsają ir apdorojus informaciją, rinkai būtų pateikiamos įžvalgos. Galima išskirti šiuos reguliavimo technologijų privalumus: taupomas laikas, tuo pačiu ir ištekliai skirti teikti ataskaitas, bei žmogiškieji ištekliai¹⁹³.

Tuo tarpu reguliavimo technologijų plėtrą Jungtinėje Karalystėje prižiūri FCA. Finansų rinkų priežiūros tarnyba Jungtinėje Karalystėje skatina šių technologijų (kurios padeda spręsti reguliacinius iššūkius finansų sektoriuje) vystymą, kadangi jos teiktų naudą tiek vartotojams, tiek visam finansų sektoriui¹⁹⁴. FCA jau nuo 2015 metų plėtoja reguliavimo technologijų sritį, domisi kitų šalių bei finansų rinkos dalyvių patirtimis ir bando sukurti tokias sistemas, kurios padėtų įveikti atrastus šios srities iššūkius¹⁹⁵.

Taip pat kaip ir Lietuvoje, taip ir Jungtinėje Karalystėje vienas pagrindinių reguliavimo technologijų aspektas yra reguliavimo ataskaitų teikimas. FCA nagrinėja, kaip technologijomis galima sujungti reguliavimo, atitikties procedūrų reikalavimus ir finansų rinkos dalyvių politikas ir standartus kartu su finansų rinkos dalyvių operacinėmis programomis bei duomenų bazėmis¹⁹⁶. Jeigu pasisektų įgyvendinti reguliavimo technologijų idėją, tai galėtų iš esmės pakeisti kaip finansinių paslaugų sektorius supranta, interpretuoja ir tada teikia reguliacinę informaciją (t.y. ataskaitas)¹⁹⁷. Šis projektas pavadintas Skaitmeniniu reguliavimo ataskaitų teikimu (angl. *Digital Regulatory Reporting*), kurio esmė yra išsiaiškinti kaip technologijos galėtų padėti finansų rinkos dalyviams atitikti reguliavimo ataskaitų reikalavimus ir padidinti

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie reguliavimo technologijas [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regtech>>.

¹⁹⁵ *Ibid.*

¹⁹⁶ Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie skaitmeninio reguliavimo ataskaitų teikimą [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/innovation/regtech/digital-regulatory-reporting>>.

¹⁹⁷ *Ibid.*

pateikiamos informacijos kokybę¹⁹⁸. Projekto du etapai (ataskaitų teikimas ir perspektyvumo įvertinimas) jau yra įgyvendinti. Iš šių etapų matoma, jog norint projektą įvykdyti, reikia įgyvendinti pakeitimus trijose srityse:

- (i) duomenų aprašymo ir identifikavimo standartizavime;
- (ii) ataskaitų pildymo instrukcijų skaitmeninime; bei
- (iii) ataskaitų rengimo efektyvumo tobulinime¹⁹⁹.

Pirma sritis. Šiuo metu kai kurie finansų rinkos dalyviai Jungtinėje Karalystėje vartoja vienodiems duomenis apibūdinti skirtingus terminus. Bandomu įgyvendinti projektu įmonių duomenys būtų skaitmeniniu būdu tvirtinti ir atpažįstami pagal susitartus duomenų standartus (t.y. vienodus duomenis būtų lengva atpažinti tarp įmonių ir sistema)²⁰⁰. Vadinasi, priežiūros institucijai tokius duomenis būtų taip pat paprasčiau vertinti, analizuoti ir lyginti, kadangi visi finansų rinkos dalyviai pateiktų duomenis su vienodomis sąvokomis.

Antra sritis. Dabartinės ataskaitų teikimo instrukcijos pirmiausiai yra skelbiamos natūralia kalba (t.y. ne dirbtine kalba ar kompiuterio kodu). Po paskelbimo finansų rinkos dalyviai ar programinių paslaugų teikėjai konvertuoja šias instrukcijas į kodus. Toks procesas gali būti sudėtingas, kadangi asmenys kurie konvertuoja instrukcijas į kodus, gali nesuprasti teisinės kalbos ar ją savaip interpretuoti. Projekte ataskaitų teikimo instrukcijos koduota versija būtų paskelbiama reguliatoriaus. Instrukcijose būtų nurodomi duomenų standartai ir sąvokos iš anksto suderinti su finansų rinkos dalyviais²⁰¹. Instrukcijų paskelbimas iš karto kodu paties reguliatoriaus palengvintų viso finansų sektoriaus ataskaitų teikimo našumą.

Trečia sritis. Dabartinės ataskaitos yra rengiamos finansų rinkos dalyvių arba pasirinktų programinės įrangos tiekėjų ir tada ataskaitos pateikiamos reguliavimo institucijai. Įgyvendiname projekte ataskaitų teikimo sistemos projektuojamos taip, kad jos galėtų naudoti reguliatoriaus paskelbtą skaitmeninį reguliavimą, atpažintų ir lygintų su turimais duomenimis ir pateiktų juos reguliatoriams (vienas iš siūlomų variantų yra visiškai automatizuotas (tiesioginis) duomenų perdavimo procesas)²⁰². Siūlomas procesas pagreitintų duomenų teikimą ir užtikrintų tokių duomenų gavimą kokių tiksliai prašo reguliatorius bei tuo metu, kai to reikia.

¹⁹⁸ Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta skaitmeninio reguliavimo ataskaitų teikimo antro etapo: perspektyvumo įvertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2019, p. 3 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/publication/discussion/digital-regulatory-reporting-pilot-phase-2-viability-assessment.pdf>>.

¹⁹⁹ *Ibid.*, p. 8.

²⁰⁰ *Ibid.*

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² *Ibid.*, p. 9.

Taigi, matoma, kad tiek Lietuvoje, tiek Jungtinėje Karalystėje ši reguliavimo technologijų inovacija yra pasirinkta būtent ataskaitų teikimo problematikai spręsti. Nors keli rinkos dalyviai Lietuvoje jau bando šios inovacijos siūlomus sprendimus, šiuo metu rezultatai dar nėra pateikti. Tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje jau du etapai šios inovacijos yra įvykdyti ir pateikti rezultatai, kuriose srityse reiktų tobulėti, norint realiai įgyvendinti šį projektą, tačiau taip pat kaip ir Lietuva, Jungtinė Karalystė vis dar yra įgyvendinimo etape.

3.2.2. Globalus požiūris į reguliavimo technologijas

Reguliavimo technologijų panaudojimas pasauliniu lygiu yra matomas kaip dar platesnis, nei vien tik susijęs su ataskaitų teikimo automatizavimu ir tam reikalingų sistemų sudarymu. FATF forume dėl finansinių technologijų ir reguliavimo technologijų vykusiame 2018 metais Kinijoje, buvo aptariama kaip technologijos tokios kaip dirbtinis intelektas gali padėti ne vien tik ataskaitų teikimo srityje bet ir PP / TF prevencijos atitikties, rizikos vertinimo bei valdymo srityse²⁰³. Todėl matoma, kad globaliu mastu panaudojimas reguliavimo technologijų gali būti dar didesnis, ir ypač svarbus PP / TF prevencijos srityje.

Tuo tarpu autoriai (pavyzdžiui, bendraautoriai T. Lynn, J.G. Mooney, P. Rosati, M. Cummins) reguliavimo technologijas apibūdina kaip tokias informacines technologijas, kurios:

- (i) padeda finansų rinkos dalyviams valdyti reguliavimo bei atitikties reikalavimus, nustatant keliamų reikalavimų poveikį verslo modeliams, produktams bei paslaugoms, politikoms, operacinėms procedūroms bei kontrolei;
- (ii) įgalina verslo sistemas ir duomenis;
- (iii) padeda kontroliuoti ir valdyti rizikas (reguliavimo, finansines ir nefinansines); bei
- (iv) teikia reguliavimo atitikties ataskaitas²⁰⁴.

Taip pat minėti autoriai pabrėžia, kad reguliavimo technologijos gali sumažinti finansų sektoriaus dalyvių išlaidas atitikties funkcijai užtikrinti, kurios kaip aukščiau

²⁰³ Finansinių veiksnių darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu pozicija dėl FinTech ir RegTech [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.fatf-gafi.org/fintech-regtech/fatfonfintechregtech/?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](http://www.fatf-gafi.org/fintech-regtech/fatfonfintechregtech/?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))>.

²⁰⁴ LYNN, T., MOONEY, J.G., ROSATI, P., CUMMINS, M. *Disrupting Finance: FinTech and Strategy in the 21st Century*. Palgrave Pivot, 2019, p. 86.

šiam darbe jau minėta yra didelės²⁰⁵. Be išlaidų mažinimo, taip pat autoriai mini ir reguliavimo technologijų svarbą tiek bendrai PP / TF prevencijos, tiek ir konkrečiai KYC srityje²⁰⁶. Taigi, galima išvelgti panašumus su FATF pozicija dėl reguliavimo technologijų naudojimo (t.y. kad PP / TF prevencijos srityje taip pat būtų galima praktiškai panaudoti reguliavimo technologijas).

Apibendrinant, matoma tendencija pasauliniu lygiu panaudoti reguliavimo technologijas ne vien tik ataskaitų teikimui, bet ir platesniu panaudojimu, pavyzdžiui, pinigų plovimo ir teroristų prevencijos srityse, tokiose kaip tinkamo KYC principo užtikrinimas.

²⁰⁵ *Ibid.*, p. 160.

²⁰⁶ *Ibid.*, p. 96.

IŠVADOS

1. Finansinių technologijų reikšmė yra labai didelė tiek Lietuvos, tiek ir pasauliniu mastu. Planuojama, kad finansinės paslaugos, kurios teikiamos naudojantis technologijomis, sparčiai plėsis, todėl šių paslaugų teisinio reglamentavimo reikšmė ateityje taip pat tik didės. Ypatingas dėmesys finansinių technologijų sektoriuje turėtų būti skiriamas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos teisiniam reglamentavimui, kuris istoriškai vis griežtėja.
2. Finansinių paslaugų, kurios teikiamos naudojantis technologijomis, teisiniame reglamentavime principais grindžiamas požiūris dėl savo lankstumo sukuria galimybę finansų rinkos dalyviams pritaikyti savo verslo modelį prie reikalavimų ir sukurti inovatyvius būdus teisės reikalavimams atitikti. Nors principais grindžiamas požiūris gali nesuteikti teisinio aiškumo kaip taisyklėmis grindžiamas požiūris, tačiau būtent principais grindžiamas teisinis reguliavimas yra efektyvesnis ir labiau pritaikomas greitai besikeičiančiame finansinių technologijų sektoriuje. Lietuvoje įtvirtintas taisyklėmis grindžiamas reglamentavimas yra mažiau patrauklus finansų rinkos dalyviams, kurie teikia paslaugas naudodami finansines technologijas, nei tų jurisdikcijų, kurių finansų rinkų reguliavimas yra pagrįstas principais (pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės).
3. Lietuva numato baigtinį nuotolinio klientų identifikavimo būdų sąrašą, taip pat Lietuvoje yra aiškiai įtvirtintas taisyklėmis grindžiamas požiūris finansų rinkos dalyvio visos veiklos rizikos vertinime. Jungtinė Karalystė nuotolinio klientų identifikavimo būdų sąrašo nėra įtvirtinusi, o finansų rinkos dalyvio visos veiklos rizikos vertinimas yra įgyvendinamas naudojantis rizika grindžiamu požiūriu. Tai Jungtinei Karalystei sukuria teisinio reglamentavimo konkurencinį pranašumą nuotolinio identifikavimo ir visos veiklos rizikos vertinimo srityse. Atsižvelgiant į tai, nuotolinio klientų identifikavimo ir kylančios rizikos vertinimo problematika Lietuvoje galėtų būti sprendžiama atsižvelgiant į Jungtinėje Karalystėje įtvirtintą teisinio reglamentavimo modelį.
4. Bandomosios finansinių inovacijų aplinkos tikslai bei subjektų ratas tiek Lietuvoje, tiek ir Jungtinėje Karalystėje nesiskiria, tačiau Jungtinėje Karalystėje yra sukurtas platesnis lengvatų mechanizmas dalyviams, kurie nori šia inovacija pasinaudoti. Taip pat globaliai yra iškelta pasaulinės bandomosios aplinkos idėja, tačiau šiuo metu ji dar nėra įgyvendinta dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo stokos.

5. Reguliavimo technologijos sukuria naujas galimybes finansinių paslaugų teikėjams, kurie paslaugas teikia naudodamiesi finansinėms technologijoms, taip pat ir finansų rinkų dalyvių priežiūros institucijoms. Tiek Lietuvoje, tiek ir Jungtinėje Karalystėje ataskaitų teikimo problematikai spręsti yra pasirinkta būtent reguliavimo technologijų inovacija, kuri abiejose šalyse yra įgyvendinimo etape. Pasauliniu lygiu šią reguliavimo technologijų inovaciją yra planuojama naudoti platesniu mastu nei ataskaitų teikimo problematikai spręsti, pavyzdžiui, pinigų plovimo ir teroristų prevencijos srityse, tokiose kaip tinkamo „Pažink savo klientą“ principo užtikrinime.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1832.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 33-1250.
4. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 91-3891.
5. Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 97-2775.
6. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1502.
7. Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 26828.
8. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 1-1.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 28737.
10. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos direktoriaus 2016 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. V-314 dėl Techninių reikalavimų kliento tapatybės nustatymo procesui, kai tapatybė nustatoma nuotoliniu būdu, naudojantis elektroninėmis priemonėmis, leidžiančiomis tiesioginio vaizdo perdavimą (su pakeitimais ir papildymais). *Teisės aktų registras*, 2016, Nr. 27955.
11. Lietuvos banko valdybos 2015 m. vasario 12 d. nutarimas Nr. 03-17 dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui. *Teisės aktų registras*, 2015, Nr. 2400.
12. Lietuvos banko valdybos 2018 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 03-166 dėl Lietuvos banko bandomosios finansinių inovacijų aplinkos aprašo patvirtinimo. *Teisės aktų registras*, 2018, Nr. 14729.

13. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2017 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. 1K-185 Dėl finansinių technologijų industrijos plėtros Lietuvoje. *Teisės aktų registras*, 2017, Nr. 8423.

1.2. Europos Sąjungos teisės aktai

14. 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/847 dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas, ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1781/2006. OL, 2015 L 141/1.
15. 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OL, 2015 L 141/73.
16. 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2366 dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/65/EB, 2009/110/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 ir panaikinama Direktyva 2007/64/EB. OL, 2015 L 337/35.
17. 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES. OL, 2018 L 156/43.
18. 2015 m. liepos 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kapitalo rinkų sąjungos kūrimo (2015/2634(RSP)). OL, 2017, C 265/76.
19. 2018 m. kovo 8 d. Europos Komisijos komunikatas COM(2018) 109 final. *FinTech srities veiksmų planas: konkurencingesnis ir novatoriškesnis Europos finansų sektorius* [interaktyvus]. 2018, [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6793c578-22e6-11e8-ac73-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF.
20. 2020 m. sausio 31 d. susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos. OL, 2020 L 29.

1.3. Užsienio valstybių teisės aktai

21. *The Payment Services Regulations 2017*. No. 752 [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/752?timeline=false>.

22. *The Money Laundering, Terrorist Financing and Transfer of Funds (Information on the Payer) Regulations 2017*. No. 692 [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2017/692/contents>.

2. Specialioji literatūra

2.1. Knygos

23. BLAKSTAD, S., ALLEN. R. *FinTech Revolution: Universal Inclusion in the New Financial Ecosystem*. Palgrave Macmillan, 2018.
24. DORFLEITNER, G., et al. *FinTech in Germany*. Springer International Publishing, 2017.
25. FEUERRIEGEL S., NEUMANN D. *Enterprise Applications, Markets and Services in the Finance Industry: 8th International Workshop, FinanceCom 2016, Frankfurt, Germany, December 8, 2016, Revised Papers*. Springer International Publishing, 2017.
26. KING, C., WALKER, C., GURULÉ, J. *The Palgrave Handbook of Criminal and Terrorism Financing Law*. Palgrave Macmillan, 2018.
27. LYNN, T., MOONEY, J.G., ROSATI, P., CUMMINS, M. *Disrupting Finance: FinTech and Strategy in the 21st Century*. Palgrave Pivot, 2019.
28. MIGLIORELLI, M. (ed.). *New Cooperative Banking in Europe: Strategies for Adapting the Business Model Post Crisis*. Palgrave Macmillan, 2018.
29. QIU, M. *Smart Computing and Communication: First International Conference, SmartCom 2016, Shenzhen, China, December 17-19, 2016, Proceedings*. Springer International Publishing, 2017.
30. SICLARI, D. *The New Anti-Money Laundering Law: First Perspectives on the 4th European Union Directive*. Palgrave Macmillan, 2016.
31. TASCA P., et al. *Banking Beyond Banks and Money: A Guide to Banking Services in the Twenty-First Century*. Springer International Publishing, 2016.
32. WALKER, G., PURVES, R., BLAIR QC, M (eds.). *Financial Services Law: Fourth Edition*. Oxford University Press, 2018.

2.2. Straipsniai

33. ALTENHAIN, T., HEINEMANN, C. *Fintech Hypes, but Wealthy Internet Savvy Investors Prefer to Stay Hybrid* iš LINNHOF-POPIEN, C., SCHNEIDER, R., ZADDACH, M. (eds.). *Digital Marketplaces Unleashed*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2018.

34. BALČIŪNAS, L. Collaboration between fintech firms and banks: An opportunity or a challenge for the EU bank recovery and resolution legal framework key objective? [interaktyvus]. *Law 2.0: New Methods, New Laws: 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers: Conference Papers*, p. 28-40, 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://epublications.vu.lt/object/elaba:44003477/index.html>>.
35. BETTINGER, A. FINTECH: A Series of 40 Time Shared Models Used at Manufacturers Hanover Trust Company. *Interfaces*, 2(4), p. 62-63, 1972.
36. GARCIA-TERUEL, R. A legal approach to real estate crowdfunding platforms. *Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice*, 35(3), 2019.
37. KABAI, M. Twist and Turns of Crowdfunding Regulation. *Journal of Public Administration, Finance and Law*, 6(11), 2017.
38. MINTO, A., VOELKERLING, M., WULFF, M. Separating apples from oranges: Identifying threats to financial stability originating from FinTech. *Capital Markets Law Journal*, 12(4), 2017.
39. NG, A., KWOK, B. Emergence of Fintech and cybersecurity in a global financial centre. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 25(4), 2017.
40. PUSCHMANN, T. Fintech. *Business & Information Systems Engineering*, 59(1), p. 69-76, 2017.
41. SCHUEFFEL, P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech [interaktyvus]. *Journal of Innovation Management*, JIM, 4, p. 32-54, 2016 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://hdl.handle.net/10216/102610>>.
42. SHERIDAN, I. MiFID II in the context of Financial Technology and Regulatory Technology [interaktyvus]. *Capital Markets Law Journal*, 12(4), p. 417-427, 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1093/cmlj/kmx036>>.
43. TSAI, C., PENG, K.J. The FinTech Revolution and Financial Regulation: The Case of Online Supply-Chain Financing, *Asian Journal of Law and Society*, 4(1), Cambridge University Press [interaktyvus]. 2017, p. 109-132 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1017/als.2016.65>>.
44. ZETZSCHE, D., REINER, C. Cross-Border Crowdfunding: Towards a Single Crowdlending and Crowdinvesting Market for Europe. *European Business Organization Law Review*, 19(2), 2018.

3. Teismų sprendimai

3.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

45. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas *Asociación Profesional Elite Taxi* prieš *Uber Systems Spain SL*, C-434/15, EU:C:2017:981.

4. Tarptautinių organizacijų dokumentai

46. Europos bankininkystės institucijos analizė *Fintech Roadmap: Conclusions from the Consultation on the EBA's Approach to Financial Technology (Fintech)* [interaktyvus]. 2018, [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1919160/79d2cbc6-ce28-482a-9291-34cfba8e0c02/EBA_FinTech_Roadmap.pdf?retry=1.
47. Europos Centrinio Banko parengtas Finansinių technologijų kredito įstaigų paraiškų gauti licenciją vertinimo vadovas [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.201803_guide_assessment_fintech_credit_inst_licensing.lt.pdf.
48. Europos priežiūros institucijų gairės pagal Reglamento (ES) Nr. 2015/847 25 straipsnį dėl priemonių, kurių turėtų imtis mokėjimo paslaugų teikėjai, kad nustatytų, ar netrūksta informacijos apie mokėtoją ar gavėją arba ar ji yra neišsami, ir procedūrų, kurias jie turėtų įdiegti, kad valdytų lėšų pervedimą, kai trūksta reikalaujamos informacijos [interaktyvus]. 2018, JC/GL/2017/16 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Joint_Guidelines_to_prevent_TF_and_ML_in_electronic_fund_transfers_LT_16-01-2018.pdf.
49. Europos priežiūros institucijų gairės pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo ir dėl veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais verslo santykiais ir pavieniais sandoriais susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką [interaktyvus]. 2018, JC 2017 37 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Guidelines_on_Risk_Factors_LT_04-01-2018.pdf.
50. Europos priežiūros institucijų gairės dėl rizika grindžiamo kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu priežiūros metodo savybių ir veiksmų, kurių

- kompetentingos institucijos turėtų imtis vykdydamos rizika grindžiamą priežiūrą [interaktyvus]. 2017, ESAs 2016 72 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <https://esas-joint-committee.europa.eu/Publications/Guidelines/Joint_Guidelines_to_prevent_TF_and_ML_in_electronic_fund_transfers_LT_16-01-2018.pdf>.
51. Europos priežiūros institucijų ataskaita *FinTech: Regulatory sandboxes and innovation hubs* [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eba.europa.eu/esas-publish-joint-report-on-regulatory-sandboxes-and-innovation-hubs>>.
 52. Europos Tarybos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ekspertų organizacijos *MONEYVAL* Lietuvos vertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/committee-of-experts-on-the-evaluation-of-anti-money-laundering-measur/16809247ed>>.
 53. Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu pozicija dėl FinTech ir RegTech [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.fatf-gafi.org/fintech-regtech/fatfonfintechregtech/?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](http://www.fatf-gafi.org/fintech-regtech/fatfonfintechregtech/?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))>.
 54. Finansinio stabilumo tarybos ataskaita *Decentralised financial technologies: Report on financial stability, regulatory and governance implications* [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P060619.pdf>>.
 55. Finansinio stabilumo tarybos parengta analizė *Financial Stability Implications from FinTech: Supervisory and Regulatory Issues that Merit Authorities' Attention* [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fsb.org/wp-content/uploads/R270617.pdf>>.
 56. Finansinio stabilumo tarybos analizė *FinTech credit: Market structure, business models and financial stability implications* [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fsb.org/wp-content/uploads/CGFS-FSB-Report-on-FinTech-Credit.pdf>>.
 57. G20 Osakos vadovų deklaracija [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/media/40124/final_g20_osaka_leaders_declarati_on.pdf>.

58. Pasaulinio finansinių inovacijų tinklo ataskaita dėl tarpvalstybinio bandomosios aplinkos testavimo [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.thegfin.com/crossborder-testing>>.

5. Travaux préparatoires

59. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento pasiūlymo dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų aiškinamasis memorandumas [interaktyvus]. 2018 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2018:0113:FIN>>.
60. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento pasiūlymo dėl Europos sutelktinio finansavimo paslaugų verslui teikėjų procedūra [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=COM:2018:0113:FIN>>.
61. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB santrauka [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum:230804_1>.
62. *The Money Laundering And Terrorist Financing (Amendment) Regulations 2019* aiškinamasis memorandumas [interaktyvus]. 2019, Nr. 1511 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2019/1511/pdfs/ukxiem_20191511_en.pdf>.

6. Priežiūros institucijų dokumentai

6.1. Lietuvos Respublikos priežiūros institucijos parengta informacija

63. Lietuvos banko teikiami duomenys apie finansų rinkų dalyvius [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?list=36>>.
64. Lietuvos banko teikiami duomenys apie finansų rinkų dalyvius [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansu-rinku-dalyviai?list=63>>.

65. Lietuvos banko parengta informacija apie finansines technologijas ir inovacijas [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/finansines-technologijos-ir-inovacijos>>.
66. Lietuvos banko parengta informacija dėl bandomosios finansinių inovacijų aplinkos (*Sandbox*) [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/bandomoji-finansiniu-inovaciju-aplinka-sandbox>>.
67. Lietuvos banko parengta informacija dėl Lietuvos banko valdybos nutarimų [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvos-banko-valdybos-nutarimai-154>>.
68. Lietuvos banko parengta informacija dėl reguliavimo technologijos [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/reguliavimo-technologijos-regtech>>.
69. Lietuvos banko sutelktinio finansavimo platformų operatorių veiklos analizė [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lb.lt/lt/leidiniai/sutelktinio-finansavimo-platformu-operatoriu-veiklos-analize>>.
- 6.2. Jungtinės Karalystės priežiūros institucijos parengta informacija**
70. Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie GFIN [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/global-financial-innovation-network>>.
71. Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie reguliavimo *technologijas* [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regtech>>.
72. Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie *Sandbox* įrankius [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regulatory-sandbox-tools>>.
73. Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta informacija apie skaitmeninio reguliavimo ataskaitų teikimą [interaktyvus]. 2020 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/innovation/regtech/digital-regulatory-reporting>>.
74. Finansų rinkų priežiūros tarnybos parengta skaitmeninio reguliavimo ataskaitų teikimo antro etapo: perspektyvumo įvertinimo ataskaita [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.fca.org.uk/publication/discussion/digital-regulatory-reporting-pilot-phase-2-viability-assessment.pdf>>.

7. Kiti šaltiniai

75. Cambridge Dictionary online. Cambridge: Cambridge University Press [interaktyvus] [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/financial-technology>>.
76. Investuok Lietuvoje apžvalga *The Fintech Landscape in Lithuania* [interaktyvus]. 2019-2020 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://investlithuania.com/lt/naujienos/lietuva-finansiniu-technologiju-rinkos-lydere-europos-sajungoje/>>.
77. KPMG analizė *The Pulse of FinTech 2018* [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/02/the-pulse-of-fintech-2018.pdf>>.
78. Mokėjimų tarybos galimybių studija Kliento pažinimo (KYC) proceso optimizavimo galimybės Lietuvoje [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/mokejimai/Apie-mokejimu-rinka/Mokejimu-taryba/KYC_proceso_optimizavimo_galimybes.pdf>.
79. Mokėjimų tarybos galimybių studija Naujų tapatybės patvirtinimo priemonių galimybių ir atitikties pinigų plovimo prevencijos tikslams problematika [interaktyvus]. 2019 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/mokejimai/Apie-mokejimu-rinka/Mokejimu-taryba/Naujos_tapatybes_patvirtinimo_priemones.pdf>.
80. STANYTĖ, D. *Finansinių technologijų (FinTech) įmonių veiklos perspektyvų Lietuvoje vertinimas*. Magistro darbas. Mokslo kryptis: ekonomika (S 004), Vilniaus universitetas, 2018.
81. *The Joint Money Laundering Steering Group*. Guidance of Prevention of money laundering / combating terrorist financing [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2020 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://secureservercdn.net/160.153.138.163/a3a.8f7.myftpupload.com/wp-content/uploads/2019/09/Board_approved_final_Guidance_Part_I_December_17_CLEAN.pdf>.
82. Z/Yen. *The Global Financial Centres Index 27* [interaktyvus]. 2020, [žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_27_Full_Report_2020.03.26_v1.1_.pdf>.

SANTRAUKA

Finansinių technologijų pagalba teikiamos paslaugos ypatingą mastą pasiekė 2018 metais, kai pasaulinės investicijos šioje srityje išaugo iki rekordinės 112 milijardų JAV dolerių sumos. Spartus finansinių technologijų sektoriaus augimas taip pat yra aiškiai matomas Lietuvoje. Finansinių technologijų sektorius plėtra tik didės, todėl šio sektoriaus teisinio reglamentavimo reikšmė taip pat augs ateityje. Dėl šių priežasčių magistro darbe yra nagrinėjami svarbiausi paslaugų, kurios yra teikiamos pasitelkiant finansines technologijas, teisinio reglamentavimo aspektai: kylančios rizikos (pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos kontekste) bei galimybės (inovacijų kontekste).

Pirmoje dalyje analizuojami pagrindiniai finansinių technologijų aspektai, tokie kaip (i) reikšmė; (ii) samprata; (iii) paslaugų, teikiamų pasinaudojant finansines technologijas, klasifikavimas (konkrečiai analizuojamos mokėjimo paslaugos, bei sutelktinis finansavimas ir tarpusavio skolinimas); bei (iv) ryšis su klasikine finansine veikla.

Antrojoje darbo dalyje apžvelgiamas Europos Sąjungos ir Lietuvos teisinis reglamentavimas pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje. Taip pat analizuojami principo „Pažink savo klientą“ probleminiai aspektai, tokie kaip klientų nuotolinis atpažinimas ir kylančios rizikos nustatymas. Didelis dėmesys skiriamas principais grindžiamo požiūrio ir taisyklėmis grindžiamo požiūrio skirtumų analizei.

Trečioje dalyje analizuojamos teisinio reglamentavimo galimybės, kurios yra suteikiamos Lietuvoje ir užsienio šalyse, paslaugų teikėjams, kurie finansines paslaugas teikia naudodamiesi finansinėmis technologijomis. Konkrečiai, šioje dalyje yra analizuojamos šios inovacijos: bandomoji finansinių inovacijų aplinka bei reguliavimo technologijos.

SUMMARY

Services provided using financial technologies have reached a significant scale in 2018, when global investments in this field increased to the record amount of \$112 billion. The rapid growth of the field of financial technologies in Lithuania is also clearly noticeable. The development in the field of financial technologies will only increase, therefore, the importance of the legal regulation of this field will also grow in the future. For mentioned reasons, this master thesis contains the analysis of the following key aspects of the legal regulation of services provided using financial technologies: risks (in the context of the anti-money laundering and combating the financing of terrorism) and opportunities (in the context of innovations).

The first part contains the analysis of the following aspects of financial technologies: (i) significance; (ii) definition; (iii) classification of services provided using financial technologies (specifically, the analysis of payment services, crowdfunding and peer-to-peer lending); and (iv) relationship with traditional financial services.

The second part deals with the legal regulation of the European Union and Lithuania related to the anti-money laundering and combating the financing of terrorism. Also, this part contains the analysis of problematic issues of "Know Your Customer" principle, such as remote identification of the customer and risk assessment. Particular emphasis in this part is put on the differences between principles-based approach and rules-based approach.

The third part contains the analysis of the opportunities of legal regulation in Lithuania and foreign countries for those service providers who provide financial services using financial technologies. This part mainly deals with the following innovations: regulatory sandbox and regulatory technology.